

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

Finanční gramotnost mládeže v ČR

Simona Němcová

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Simona Němcová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Finanční gramotnost mládeže v ČR

Název anglicky

Financial literacy of youth in the Czech Republic

Cíle práce

Finanční gramotnost žáků a studentů v ČR vykazuje poměrně nízkou úroveň. Jedním z nebezpečných důsledků tohoto stavu bývá zadluženost mladých a přináší jim problémy do celého života.

Cílem práce je zmapování finanční gramotnosti a schopnosti mladých lidí v našich zemích hospodařit s vydělanými prostředky. Na základě vhodně sestaveného dotazníku by v práci měla být studována úroveň finanční gramotnosti v našich zemích, vztah mladých k zadlužování, formulovány příčiny, rizika, specifika a vyvozeny zjištěné souvislosti.

Metodika

Práce by měla shrnout některé skutečnosti týkající se nedostatečné finanční gramotnosti mladých a z ní vyplývajících negativních jevů ve společnosti. Na základě vhodně sestaveného dotazníku by v práci měla být vyšetřena úroveň finanční gramotnosti a schopnosti hospodařit.

Závěry by měly být statisticky zpracované, podložené a formulované, zjištěny obecné jevy a specifika a případně vyvozeny souvislosti a možná doporučení pro zlepšení situace.

Doporučený rozsah práce

30-40

Klíčová slova

finanční gramotnost, zadlužení, dotazníkové šetření

Doporučené zdroje informací

BÁRTA, Zbyněk Finanční gramotnost – Výpočty v Excelu, Praha 2014, 1. vydání. 372 s. ISBN 978807478483-5

KIYOSAKI, R T. *Bohatý táta, chudý táta. Díl 2., Cashflow kvadrant.* Praha: Pragma, 2001. ISBN 80-7205-853-3.

NEUBAUER, J. – SEDLAČÍK, M. – KŘÍŽ, O. *Základy statistiky : aplikace v technických a ekonomických oborech.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4273-1.

SMRČKA, Luboš. *Osobní a rodinné finance,* Praha 2007, 1. vydání, 257 s. ISBN 9788086946412

VRBKOVÁ, Lucie *Už nikdy dlužníkem,* Praha 2009, 3. vydání, 97 s. ISBN 9788090439603

VYBÍHAL, Václav a kol. *Slabikář finanční gramotnosti,* Praha 2011, 2. aktualizované vydání, 416 s. ISBN 9788090439610

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

RNDr. František Mošna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 24. 2. 2021

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 2. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Finanční gramotnost mládeže v ČR " jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkovala RNDr. Františku Mošnovi, Ph.D. za jeho pomoc, cenné rady a trpělivost při zpracovávání bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala svým přátelům, kteří mi pomohli s distribucí a vyplňováním dotazníku a v neposlední řadě i své rodině za jejich podporu během celého studia.

Finanční gramotnost mládeže v ČR

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou úrovně finanční gramotnosti v České republice. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části je definován samotný pojem finanční gramotnost a jsou vysvětleny dílčí složky (cenová, peněžní, rozpočtová), ve kterých jsou popsány důležité pojmy každé oblasti. Práce zahrnuje kapitolu o vývoji a současnosti finančního vzdělávání se zaměřením na požadavky kladené na jednotlivé věkové kategorie žáků základních a středních škol plynoucí ze Standardů finanční gramotnosti. Práce stručně popisuje základní produkty vyskytující se na finančním trhu. Pozornost je věnována faktorům, které mohou zásadně ovlivnit úroveň finanční gramotnosti, ať už pozitivně nebo negativně.

Významnou částí je vlastní průzkum finanční gramotnosti provedený formou dotazníkového šetření u studentů základních a středních škol. Průzkum zkoumal jejich teoretické i praktické znalosti a samotný pohled na finance. Poznatky nabyté z výzkumného šetření byly vhodně interpretovány a shrnuty. Získaná data byla statisticky zpracována a byly zjišťovány závislosti mezi vybranými znaky a doporučena vhodná opatření.

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční vzdělávání, standardy finanční gramotnosti, Ministerstvo financí, finanční produkty, finance, zadluženost, dotazníkové šetření

Financial literacy of youth in the Czech Republic

Abstract

The bachelor thesis deals with the issue of the level of financial literacy in the Czech Republic. It is divided into theoretical and practical part.

The theoretical part defines the concept of financial literacy and explains the components (price, money, budget), which describes the important concepts of each area. The thesis includes a chapter on the development and present of financial education with a focus on the requirements for individual age categories of primary and secondary school pupils arising from the Financial Literacy Standards. The thesis briefly describes the basic products occurring in the financial market. Attention is paid to factors that can fundamentally affect the level of financial literacy, either positively or negatively.

An important part is the financial literacy survey conducted in the form of a questionnaire survey of primary and secondary school students. The research examined their theoretical and practical knowledge and the very view of finance. The findings of the research were appropriately interpreted and summarized. The obtained data were statistically processed and the dependencies between the selected features were determined and suitable measures were recommended.

Keywords: financial literacy, financial education, financial literacy standards, Ministry of Finance, financial products, finance, indebtedness, questionnaire survey

OBSAH

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická část.....	14
3.1 Finanční gramotnost.....	14
3.2 Složky finanční gramotnosti	15
3.2.1 Peněžní gramotnost.....	16
3.2.1.1 Peníze	16
3.2.1.2 Hotovostní a bezhotovostní platby	17
3.2.1.3 Internetové a mobilní bankovníctví.....	18
3.2.2 Cenová gramotnost	18
3.2.2.1 Cena.....	19
3.2.2.2 Inflace	19
3.2.2.3 Úrok, úroková sazba a RPSN	21
3.2.3 Rozpočtová gramotnost	22
3.2.3.1 Rozpočet	22
3.3 Finanční vzdělávání	24
3.3.1 Vývoj finančního vzdělávání	25
3.3.2 Principy finančního vzdělávání	26
3.3.3 Standardy finanční gramotnosti	27
3.3.4 Současnost finančního vzdělávání	29
3.3.5 Finanční vzdělávání na internetu	30
3.3.6 Měření finanční gramotnosti 2020.....	31
3.4 Finanční produkty	33
3.4.1 Bankovní účty	33
3.4.2 Úvěry	34
3.4.3 Stavební spoření.....	34
3.4.4 Doplnkové penzijní spoření	35
3.5 Faktory ovlivňující finanční gramotnost.....	35
3.5.1 Vliv rodiny na finanční gramotnost	36
3.5.2 Vliv školy na finanční gramotnost.....	38
3.5.3 Negativní faktory finanční gramotnosti.....	38
3.5.3.1 Sociálně patologické jevy.....	38
3.5.3.2 Vliv reklam.....	40

3.5.3.3	Triky obchodníků.....	40
3.6	Důsledky finanční gramotnosti	41
3.6.1	Zadluženost	41
3.6.2	Úpadek	45
4	Vlastní práce	46
4.1	Vyhodnocení dotazníkového šetření	47
4.1.1	Obecná část	47
4.1.2	Vědomostní část.....	54
4.1.3	Celkové výsledky.....	68
4.2	Analýza závislosti.....	70
4.2.1	Asociační tabulky.....	71
4.2.2	Kontingenční tabulky.....	72
4.3	Analýza závislosti na základě výsledků dotazníkového šetření	72
4.3.1	První analýza.....	73
4.3.2	Druhá analýza	74
4.3.3	Třetí analýza.....	75
4.3.4	Čtvrtá analýza	75
4.3.5	Pátá analýza.....	76
4.4	Shrnutí průzkumu	78
4.5	Doporučení pro zlepšení situace.....	79
5	Závěr.....	80
6	Seznam použitých zdrojů.....	82
7	Přílohy	86

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	Složky finanční gramotnosti.....	15
Obrázek 2	Pilíře finančního vzdělávání	29

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Standardy finanční gramotnosti	27
Tabulka 2	Přehled penzijního připojištění	35
Tabulka 3	Správné odpovědi žáků základních škol	68
Tabulka 4	Správné odpovědi žáků středních škol.....	69
Tabulka 5	Správné odpovědi žáků základních a středních škol.....	70
Tabulka 6	Schéma asociační tabulky	71
Tabulka 7	Schéma kontingenční tabulky	72
Tabulka 8	Asociační tabulka – četnosti odpovědí u otázek č. 5 a 7 o RPSN	73
Tabulka 9	Asociační tabulka – četnosti odpovědí u otázek č. 10 a 11 o inflaci	73
Tabulka 10	Asociační tabulka – sloučené četnosti u odpovědí	73
Tabulka 11	Asociační tabulka – četnosti odpovědí u otázky č. 14 o rozpočtu	74

Tabulka 12 Asociační tabulka 2 – četnosti odpovědí u otázky č. 14 o rozpočtu.....	75
Tabulka 13 Asociační tabulka 3 - četnosti odpovědí u matematické otázky č. 18	75
Tabulka 14 Četnosti odpovědí u otázky č. 8.....	76
Tabulka 15 Kontingenční tabulka.....	76
Tabulka 16 Teoretické četnosti.....	77
Tabulka 17 Sloučená kontingenční tabulka	77
Tabulka 18 Nové teoretické četnosti	77

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Roční míra inflace k září 2020	20
Graf 2 Vývoj inflace v letech 2010-2020	21
Graf 3 Úroveň finanční znalosti podle měření 2020.....	31
Graf 4 Úroveň finanční znalosti podle měření 2025.....	31
Graf 5 Zadluženost ČR	44
Graf 6 Pohlaví respondentů	47
Graf 7 Věk respondentů.....	48
Graf 8 Myslíte si, že jste dostatečně finančně gramotní?	49
Graf 9 Jaká je výše Vaše kapesného za měsíc?	50
Graf 10 Co si za kapesné převážně kupujete?	51
Graf 11 Máte své vlastní zdroje příjmů?	52
Graf 12 Máte svůj bankovní účet?	53
Graf 13 Využíváte i jiné bankovní služby?	53
Graf 14 Příklad na přepočtení měny	55
Graf 15 Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?.....	56
Graf 16 Vyberte správné tvrzení o kreditní kartě	56
Graf 17 Co znamená zkratka RPSN?.....	57
Graf 18 Jaký je rozdíl mezi úrokem a RPSN?	58
Graf 19 Příklad na RPSN.....	58
Graf 20 Příklad na výhodnější splácení úroku.....	59
Graf 21 Příklad na výhodnější úrokovou sazbu.....	60
Graf 22 Co znamená pojem inflace?.....	61
Graf 23 Příklad na inflaci.....	61
Graf 24 Do čeho lze investovat?	62
Graf 25 Na co lze využít naspořené prostředky ze stavebního spoření?	63
Graf 26 Příklad na rozpočet domácnosti.....	64
Graf 27 Rozumíte pojmu schodkový rozpočet?	65
Graf 28 Situace při podepisování smlouvy	66
Graf 29 Matematický příklad.....	67

1 ÚVOD

Problematika finanční gramotnosti se řeší již od roku 2009, kdy proběhla finanční krize, jejíž vznik se spojuje právě s nízkou úrovní finanční gramotnosti občanů. Fenomén se v průběhu několika dalších let rozvinul a v posledních letech se mu dostává stále více pozornosti. I přes fakt, že se nacházíme ve 21. století, se v české populaci objevují domácnosti, které neumí správně hospodařit s penězi a žijí „od výplaty k výplatě“. Pokud se tyto domácnosti setkají s neočekávanými výdaji, mohou mít problém s jejich splacením a jednoduše se zadluží. Neustále zvyšující se zadluženost vypovídá o nízké finanční gramotnosti celé populace. Ta může mít v kombinaci se snadnou dostupností a nízkými nároky na půjčky destruktivní dopady.

Pro finančně slabého jedince může být problém vyznat se v široké nabídce finančních produktů na trhu a vzhledem k jejímu růstu je velmi obtížné se v ní orientovat. Pokud se bavíme o finanční gramotnosti, je nutné peníze stavět na vyšší příčky našich priorit, jelikož správná orientace ve finančním světě může být základem pro spokojený a plnohodnotný život. Pro to není třeba znát veškeré detaily ve finanční sféře, je ovšem důležitý nadhled a schopnost logického i matematického myšlení. Finančně gramotný člověk by se měl orientovat v základních pojmech jako například úrok, RPSN, inflace a jiné.

Vyšší úroveň finanční gramotnosti prospívá celé společnosti a tím i samotné ekonomice státu. Na zvyšování úrovně finančního vzdělávání se podílí především Ministerstvo financí s podporou dalších ministerstev a jiných institucí, v neposlední řadě je za finanční vzdělání zodpovědná i samotná kvalita výuky na škole.

Správné finanční návyky by měly být tvořeny již u dětí. Postupně by se měly seznamovat s hodnotou peněz a získané znalosti již od útlého věku rozvíjet. Významnou roli ve vzdělávání hraje škola, kde by problematika financí měla být dostatečně probrána a v průběhu studia na základní a střední škole zdokonalována. Bakalářská práce se zabývá finanční gramotností mladých lidí, kteří vstupují do světa financí a začínají se samostatně rozhodovat o jejich využití. Právě u této skupiny lidí by se mohly objevit první známky zadlužování zapříčiněné nedostatečnými zkušenostmi a vzděláním.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zhodnocení úrovně finanční gramotnosti mládeže v České republice. Teoretická část si klade za cíl poskytnout ucelený přehled o finanční sféře a charakterizovat pojmy s ní spojené. Cílem analytické části je posouzení teoretické i praktické úrovně finanční gramotnosti studentů základních a středních škol. Dalším cílem práce je určit závislost mezi vybranými znaky a posoudit její sílu. Na základě zjištěných informací je formulováno doporučení pro zlepšení úrovně finančního vzdělávání mladistvých.

2.2 Metodika

Teoretická část práce je zpracována formou deskripce jednotlivých finančních pojmů za pomoci odborných literárních zdrojů dané problematiky a prostudováním oficiálních webových stránek Ministerstva financí a příslušných dokumentů.

Vlastní výzkum je proveden metodou kvantitativního výzkumného šetření. Primární data byla sbírána prostřednictvím online dotazníku. Empirický výzkum byl proveden na vzorku studentů základních a středních škol. Získaná data jsou graficky i statisticky zpracována a vhodně doplněna o komentáře. V praktické části jsou mimo jiné popsány statistické metody, které jsou použity při analýze získaných dat, konkrétně při analýze závislosti. Pro samotné výpočty byl využit program Microsoft Excel.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Finanční gramotnost

Pojem „*finanční gramotnost*“ není ve světě pevně definován a lze si proto tento pojem vyložit různě. Je to dáno i tím, že v různých zemích má myšlenka finanční gramotnosti odlišné názvy. Pro většinu pojmů je překlad do češtiny stejný, liší se pouze významem. Ve Spojených státech amerických se setkáme s pojmem „*financial literacy*“, (OECD, 2013) který lze chápat jako schopnost nebo znalost, kdežto ve Velké Británii se používá označení „*financial capability*“, (Atkinson, 2005) které definuje, jak tyto znalosti efektivně využít.

Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, kterou tvoří Ministerstvo financí spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem průmyslu a obchodu, Českou národní bankou, Kanceláří finančního arbitra, zástupci škol a dalších vzdělávacích institucí, spotřebitelskými a profesními sdruženími a neziskovými organizacemi, uvádí aktualizovanou definici finanční gramotnosti následovně:

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.“ (Ministerstvo financí, 2017)

Z definice vyplývá, že člověk dostatečně finančně gramotný by měl být schopný provádět správná rozhodnutí ohledně svých financí a v případě jejich nedostatku zavést vhodná opatření k jejich získání. Měl by se dobře orientovat ve škále nabízených finančních produktů poskytovaných bankovním i nebankovním sektorem. Jejich pochopení může zamezit případnému zadlužování, které vyplývá ze špatného rozhodování v případě finanční tísně.

Finanční gramotnost lze definovat koncepčně a funkčně. Koncepční pojetí vysvětluje finanční gramotnost jako vlastní odpovědnost za finanční hospodaření. Funkční pojetí klade důraz na získávání, zpracování a následné využití informací v běžném životě a převádí tyto poznatky na měřitelné ukazatele (Dvořáková, Smrčka, 2011).

Finanční gramotnost spadá pod širší oblast, kterou je gramotnost ekonomická. Zahrnuje například schopnost tvořit si stabilní příjem, orientovat se na finančním trhu, na trhu pracovních příležitostí, rozhodovat o svých výdajích apod. Součástí finanční

gramotnosti je určitý ekonomický pohled a schopnost orientovat se v různých makroekonomických ukazatelích (HDP, inflace, úroková míra apod.) a také dostatečný přehled v daňové oblasti (Ministerstvo financí, 2010). S finanční gramotností se dále neodlučitelně pojí:

- **gramotnost numerická**

Z hlediska finanční gramotnosti se jedná zejména o schopnost řešení matematických úkolů ve vztahu k financím a kalkulování s čísly, např.: spočítat měsíční výdaje, rodinný rozpočet nebo výši úročení.

- **gramotnost informační**

Jako schopnost vyhledat, vyhodnotit a efektivně použít relevantní informace. Spojením gramotnosti finanční a informační vzniká dobrý předpoklad pro úspěšný pohyb na finančním trhu. Čím více je člověk informovaný, tím lépe se dokáže orientovat v nabídce poskytovaných finančních služeb a dokáže mezi nimi zvolit tu nejvhodnější, čímž prospívá celé ekonomice.

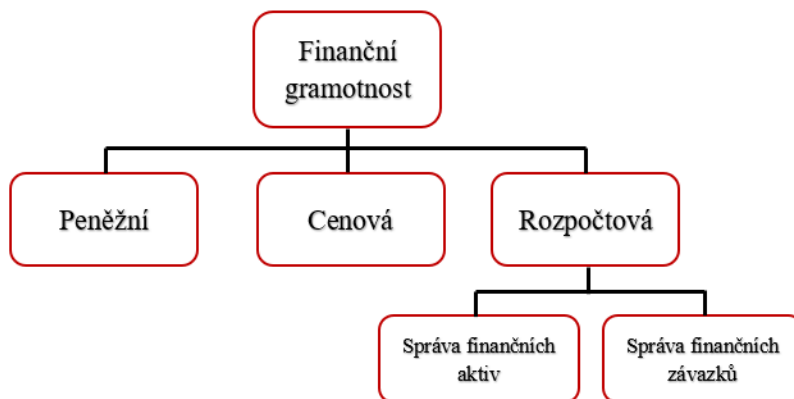
- **gramotnost právní**

Jako povědomí o fungování právního systému, schopnost orientace se v právech a povinnostech a možnosti řešení případných sporů.

3.2 Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost je strukturovaná a dělí se na několik vzájemně provázaných složek. Jedná se o gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou, která obsahuje další dvě specializované složky, a to správu finančních aktiv a správu finančních závazků.

Obrázek 1 Složky finanční gramotnosti

Zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstva financí

3.2.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost představuje znalosti a dovednosti nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních transakcí a dále správu nástrojů k tomu určených. Těmi může být třeba běžný účet, internetové bankovníctví nebo platební karty. Součástí peněžní gramotnosti je i schopnost orientovat se ve škále finančních produktů jako jsou například spořicí účty, termínované vklady nebo úvěry. Díky peněžní gramotnosti by se každý měl orientovat v kurzech a kurzovním lístku a měl by znát samotný rozdíl mezi bankovním a nebankovním sektorem. Nejdůležitější pojmy z oblasti peněžní gramotnosti jsou vysvětleny níže.

3.2.1.1 Peníze

Peníze hrají v našem životě velikou roli. Ne nadarmo se říká, že „peníze jsou až na prvním místě“. Obecně lze definovat jako aktivum, které je přijímáno při placení za zboží a služby nebo při splácení dluhů (Dvořáková, Smrčka, 2011). V dnešní době mají peníze podobu mincí, bankovek, depozit a cenných papírů (Balabán, Noveský, 2009).

V oblasti ekonomie se rozlišují tři základní funkce peněz a mohou být brány jako:

- **Prostředek směny**

Tzn. peníze lze směnit za zboží či služby. Funkci lze považovat za nejzásadnější a v podstatě z ní vyplývají i následující dvě funkce. Peníze ale vždy nebyly brány jako prostředek směny. Dříve existoval tzv. barterový obchod založený na ochotě dvou osob směnit zboží A za zboží B. Bylo proto velmi obtížné najít někoho, kdo by měl požadované zboží a zároveň byl ochotný za něj přijmout zboží jiné. Vynález peněz tak obchod velmi zjednodušil, jelikož již nebylo třeba uspokojit obě strany a stačilo pouze zboží směnit za peníze.

- **Účetní jednotka**

Peníze vyjadřují míru ocenění jako ekonomickou hodnotu statků. Lze s jejich pomocí vyčíslit hodnotu zboží a služeb a jsou jakýmsi měřítkem ceny.

- **Uchovatel hodnoty**

Peníze jsou považovány za krátkodobý uchovatel hodnoty, jelikož se působením inflace jejich hodnota snižuje. Není však nutné, jako u barterového způsobu, obchod provést v jednom okamžiku, neboť je lze držet po dobu neurčitou. Peníze ovšem nemusí být zdaleka nejvhodnějším způsobem uchování hodnoty.

Většina obyvatel však oceňuje jejich likvidnost, a proto drží část svého majetku v této formě.

Druh peněz, který je vztažen na konkrétní území, má vlastní název a ochranné prvky, se nazývá **měna**. Emitentem je centrální banka dané země, v případě české koruny je to Česká národní banka.

S měnou se neodlučitelně pojí pojem **měnový kurz**, který vyjadřuje cenu jedné měny v jednotkách jiné a je tedy vyjádřen jako poměr měny domácí ku měně zahraniční. Působením různých faktorů, mezi které patří třeba nabídka a poptávka po ceně, saldo obchodní a platební bilance nebo ekonomická situace země, se měnový kurz neustále mění (Brčák, Sekerka, Stará, 2014).

3.2.1.2 Hotovostní a bezhotovostní platby

Za **hotovostní** platební styk lze považovat platbu mincemi a bankovkami, které zastávají fyzickou podobu peněz. Mince a bankovky se používají tam, kde bezhotovostní platba není možná. V současné době mince samy o sobě nemají žádnou hodnotu, jelikož již nejsou vyráběny z drahých kovů jako dříve, ale pouze z nehodnotných kovů. Jsou to jakési „kovové bankovky“. Bankovky jsou zároveň proti padělání chráněny ochrannými prvky.

V dnešní době se dostává do popředí spíše **bezhotovostní** platební styk. Tento způsob platby je bezesporu jednodušší a rychlejší než klasický způsob platby a umožňuje i lepší kontrolu svých výdajů. Platba v hotovosti je oproti bezhotovostní platbě nákladnější. Musí být bráno v potaz, že výroba, přemístění a práce s bankovkami vyžadují určité prostředky a čas, který by mohl být využit s větší efektivitou. Tato práce u bezhotovostních plateb odpadá.

Základním nástrojem realizace bezhotovostního platebního styku je bankovní převod neboli příkaz klienta směrem k bance. Bezhotovostní platby lze provádět prostřednictvím příkazů, jako jsou:

- **Příkaz k úhradě**

Příkaz k úhradě je jednoduchý a rychlý platební nástroj, při kterém dochází k jednosměrnému zatížení účtu na straně plátce. Pomocí tohoto příkazu dá klient bance podnět ke stržení určité částky ze svého účtu ve prospěch účtu jiného. V případě opakujících se plateb se používá tzv. trvalý příkaz k úhradě. Příkazy lze dále z hlediska počtu plateb dělit na jednotlivé a hromadné.

- **Příkaz k inkasu**

Jedná se o způsob platby, kdy je ke stržení částky z účtu požadováno povolení od odesílatele platby. Částka je ovšem stržena pouze v případě, že se příjemce a plátce předem na takovém způsobu placení domluvili. Zároveň jsou platby prováděné na základě příkazu k inkasu omezeny maximální peněžní částkou, kterou si banka může z účtu klienta strhnout. Tento způsob platby se používá například při platbě dodavatelských faktur plynu nebo elektrické energie. Pro banku je ovšem forma příkazu k inkasu složitější zejména tím, že při realizaci musí provádět více úkonů než při klasickém příkazu k úhradě. V současné době je nejčastější forma inkasa tzv. SIPO (soustředěné inkaso plateb obyvatelstva). Příkaz k inkasu se dá členit stejně jako příkaz k úhradě na jednotlivý, hromadný nebo trvalý (Máče, 2006).

3.2.1.3 Internetové a mobilní bankovníctví

Své vklady u banky lze spravovat pomocí internetového bankovníctví. Jedná se o moderní a bezpečný způsob, jak efektivně řídit své osobní finance. S rozvojem internetu začaly banky nabízet i různé mobilní aplikace jako další možnou správu svých úspor. Dnes již prakticky každá banka nabízí možnost jak internetového, tak mobilního bankovníctví. Oproti klasickému bankovníctví má právě to internetové nespočet výhod. Klient banky si prakticky celé své bankovníctví spravuje sám a nemusí se svými požadavky chodit na bankovní pult. Své finance má plně pod dozorem, a to kdykoliv a kdekoliv. Může tak jednoduše spravovat své účty, zadat platební příkaz, zobrazit svůj konečný zůstatek a podobně (Teplý, Pečená, Mejstřík, 2015).

Dnešní internetová a mobilní bankovníctví jsou nejen efektivní, ale i bezpečná. Většina bank používá k transakcím šifrovaná spojení a spolu s autorizačními prvky, jako jsou například vyžádání speciálního SMS kódu nebo otisk prstu, se tak internetové bankovníctví stává téměř neprolomitelné v případě jakéhokoliv pokusu o napadení. Za zneužití hesel, kódů či PINU tak zodpovídá klient z větší části sám (Komerční banka, iDNES, 2018)

3.2.2 Cenová gramotnost

Cenová gramotnost je nezbytná pro porozumění cenovým mechanismům, které ovlivňují výši cen statků a služeb. Je třeba rozumět určitým makroekonomickým ukazatelům jako například inflaci, jejímu zvyšování či snižování a co se v takové situaci děje s našimi penězi. Důležité je porozumění principu nabídky, poptávky a „ceny peněz“.

Do cenové gramotnosti patří i schopnost vymežit rozdíl mezi úrokem a úrokovou sazbou, v rámci které lze rozlišit nominální a reálnou úrokovou sazbu.

3.2.2.1 Cena

Cena vyjadřuje peněžní vyjádření hodnoty statku nebo služby. Je ovlivněna charakterem trhu, samotnou nabídkou, poptávkou, inflací nebo dokonce úrokovou sazbou (Balabán, Noveský, 2009).

Cena vychází z principu fungování nabídky a poptávky na trhu. Při jejich střetu dochází ke vzniku rovnovážné ceny, kdy se cena množství, které jsou výrobci ochotni prodat, rovná množství, které jsou kupující ochotni koupit. Optimálně stanovená cena by měla být schopna pokrýt náklady a vytvořit zisk. Chování spotřebitelů na trhu je ovlivněno tzv. „neviditelnou rukou trhu“. Tuto frázi prvně vyslovil Adam Smith, který zjistil, že snaha jednotlivců o jejich vlastní prospěch může být často více užitečná pro celou společnost, než kdyby o tento prospěch usilovali cíleně. Samotné ceny jsou ovlivněny chováním prodávajících a kupujících ve vztahu k nabídce a poptávce. Pokud jsou příliš vysoké, zákazníci o zboží ztrácí zájem a dochází k jejich přebytku, ceny tedy zákonitě musí klesnout. Naopak pokud je zboží v důsledku nízké ceny kupováno příliš, dojde k jeho nedostatku, což vyvolá opětovný nárůst cen. Tento mechanismus funguje bez jakýchkoliv vnějších zásahů (Jurečka, 2017).

3.2.2.2 Inflace

Inflace se dá definovat jako všeobecný nárůst ceny. To znamená, že si za stejné peníze můžeme koupit méně statků a služeb než dříve a peníze se tak znehodnocují. Inflace se běžně měří indexem spotřebitelských cen, který měří vývoj cen určitého spotřebního koše, cen výrobců, který zahrnuje ceny určitého odvětví a deflátorem HNP měřící poměr reálného a nominálního HNP. V České republice vývoj inflace analyzuje Český statistický úřad. Za obecnou příčinu růstu inflace lze považovat zvyšování objemu peněz v ekonomice. Opakem inflace je deflace, čili snižování cenové hladiny a zvyšování hodnoty peněz. Ta se v reálném životě vyskytuje pouze zřídka a jen na velmi krátkou dobu (Smrčka, 2017).

Z hlediska rychlosti změny se rozlišují tři druhy inflace:

- **Plíživá inflace**

Jedná se o druh inflace, kdy ceny rostou relativně pomalu a stabilně. Ekonomika funguje zcela běžně a nenese výrazné negativní následky. Je vyjádřena jednociferným číslem, tzn. míra inflace je nižší než 10 %.

- Pádívá inflace

Chod ekonomiky je narušen a v případě rozvíjející se pádivé inflace může docházet k poruchám v hospodářství. Tento stav není pro ekonomiku žádoucí, je spojen s různými ekonomickými i sociálními problémy a lidé přes zvyšující se ceny přestávají postupně věřit ceně peněz. Míra inflace roste ve dvojciferných, případně trojciferných číslech.

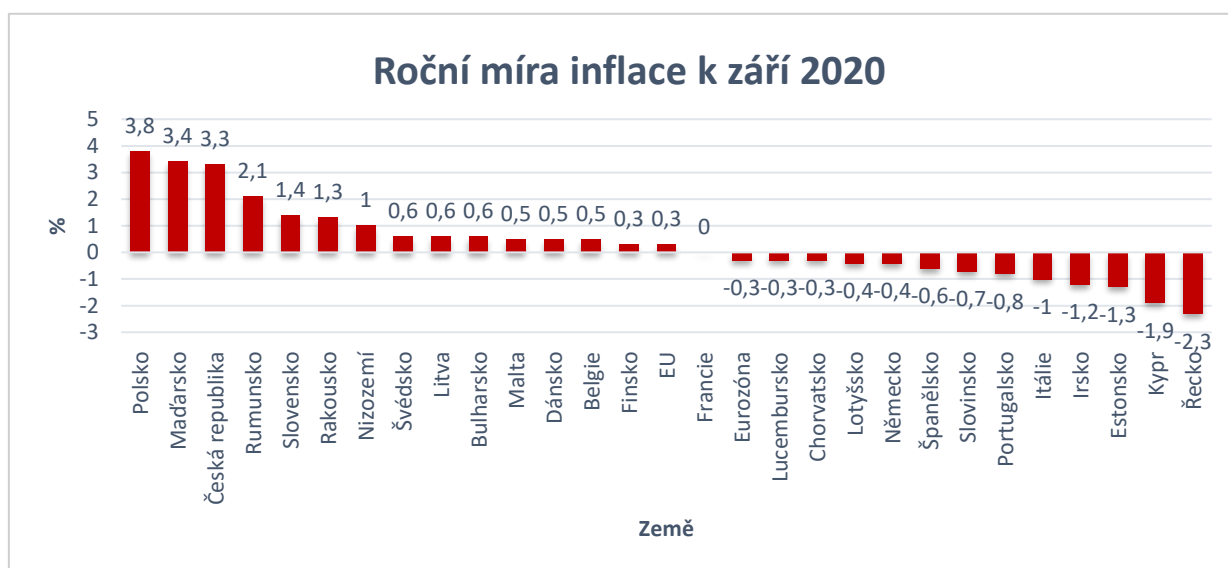
- Hyperinflace

Hyperinflace je extrémní případ růstu cen, kdy se index zvyšování cen pohybuje v řádu tisíců, desetitisíců, dokonce milionů procent. Peníze přestávají plnit svoji funkci a lidé se vrací k naturálnímu způsobu platby. V takovém případě se hroučí ekonomika celé země. Hyperinflace je typická pro období válečných a politických konfliktů, lze se s ní setkat ale i v současnosti (Brčák, Sekerka, Stará, 2014).

Lidé se mylně domnívají, že inflace snižuje jejich důchody a vnímají ji jako negativní prvek. Inflace ovšem nezvyšuje pouze ceny, ale i důchody a mzdy. V krátkodobém měřítku sice mohou ceny růst rychleji než mzdy, ale v delším období tomu tak není (Balabán, Noveský, 2009).

Podle dat z Českého statistického úřadu tvořila inflace v září roku 2020 3,3 %, oproti minulému roku tak vzrostla o 0,4 %. Jednalo se o nejvyšší míru inflace za posledních 8 let a zároveň o třetí nejvyšší inflaci v rámci EU.

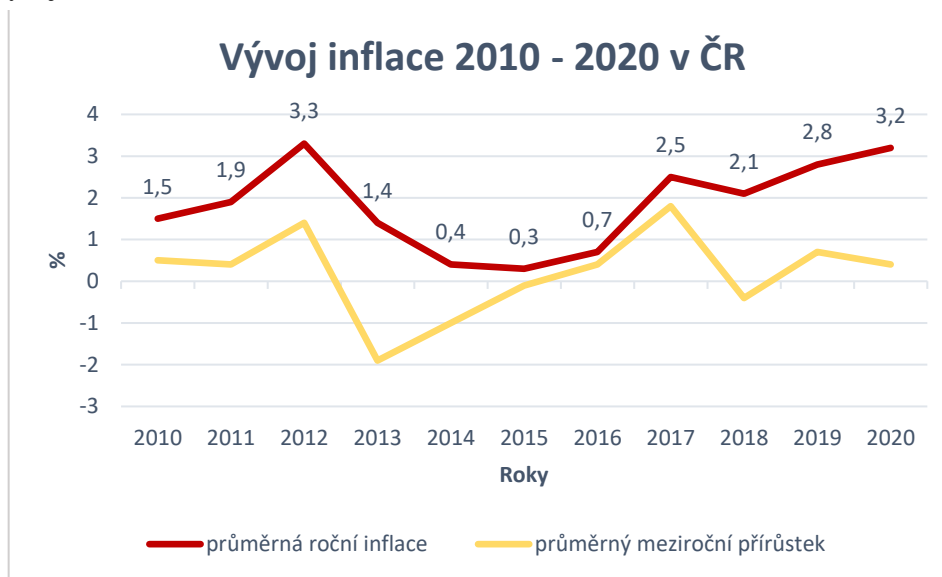
Graf 1 Roční míra inflace k září 2020

Zdroj: vlastní zpracování podle EUROSTAT

Nejvyšší míru inflace vykazovalo Polsko (3,8 %) a Maďarsko (3,4 %), oproti tomu nejnižší míru inflace zaznamenalo Řecko (-2,3 %). V Evropské unii činila v září roku 2020 míra inflace 0,3 %, o rok dříve byla sazba 1,2 % (EUROSTAT, 2020).

Graf 2 Vývoj inflace v letech 2010-2020

Zdroj: vlastní zpracování podle ČSÚ

Průměrná míra inflace v roce 2020 vzrostla na 3,2 %, což bylo o 0,4 % méně než minulý rok. Jednalo se tak o nejvyšší míru inflace od roku 2012. Vysoká inflace byla zapříčiněna především kvůli pandemii koronaviru. Vzrostly ceny potravin, došlo k omezení mezinárodní dopravy a Česko se potýkalo s nedostatkem pracovníků v zemědělství (Česká národní banka, 2020).

3.2.2.3 Úrok, úroková sazba a RPSN

Úrok je pojem spojený s úvěrovými a spořicími účty. Lze ho popsat jako peněžitou odměnu nebo úplatu, která je požadována jako náhrada za dočasnou ztrátu kapitálu dle stanoveného období. Úroky lze dělit na přijaté a placené, a to podle toho, zda se jedná o věřitele nebo dlužníka.

Procentní vyjádření úroku se nazývá **úroková sazba** neboli úroková míra. Nejčastější jednotkou je p. a., kdy je částka úročena ročně, lze se ovšem setkat i s pololetním (p. s.), čtvrtletním (p. q.), měsíčním (p. m.) nebo dokonce denním (p. d.) úročením (Janda, 2013).

Úroková sazba může být vyjádřena **nominálně** nebo **reálně**. Nominální úroková míra představuje sjednanou úrokovou míru mezi poskytovatelem a příjemcem, tj. tu, která je uváděna ve smlouvě. Připsaný úrok ale často v důsledku inflace klesá, a tak vzniká reálná úroková míra, která je vyplacena věřiteli. Navíc je odměna u většiny institucí zdaněna srážkovou 15 % daní. Reálnou úrokovou míru lze spočítat podle vzorce:

$$r = \left(\frac{100 + R}{100 + i} - 1 \right) \times 100$$

kdy R je nominální úroková míra v procentech, a i je skutečná, respektive očekávaná inflace v procentech (Česká národní banka).

RPSN je zkratka pro roční procentní sazbu nákladů. Na rozdíl od úrokové míry zahrnuje veškeré náklady spojené s úvěrem, například administrativní poplatky za uzavření smlouvy, poplatky za vedení účtu, převody peněžních prostředků, a je proto vždy vyšší než samotná úroková míra. Tento ukazatel umožňuje spotřebiteli lépe vyhodnotit, zda je úvěr výhodný či nikoli. Z tohoto důvodu hraje mnohem důležitější roli a je důležité posuzovat výhodnost uvedené půjčky prostřednictvím tohoto ukazatele, nikoli pouze pomocí samotné úrokové míry (Janda, 2013).

3.2.3 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost představuje kompetence nezbytné pro správu osobního, rodinného případně firemního rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovit finanční cíle a rozhodovat o rozdělení finančních zdrojů) a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Obsahuje také dvě specializované složky, a to správu finančních aktiv a správu finančních závazků.

3.2.3.1 Rozpočet

Rozpočet je nástroj pro sestavení přehledu mezi příjmy a výdaji, který může přinést pozitivní kontrolu nad financemi a ovlivnit tak celou ekonomickou prosperitu. Při správném sestavení může odhalit případné rezervy nebo naopak nedostatek finančních zdrojů v případě negativní bilance. Může sloužit jako prostředek k regulaci nepříznivých životních situací a lze tak předejit zadlužování. V případě, že se již v takové negativní situaci osoba nachází, může být analýza sestaveného rozpočtu prvním krokem k nápravě a změně k lepšímu.

Žádoucím stavem je, pokud příjmy převyšují výdaje. V takovém případě se nazývá rozpočet přebytkový. V opačném případě, kdy jsou výdaje jednoznačně vyšší, se hovoří o schodkovém rozpočtu. Záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji lze vyřešit snížením výdajů nebo zvýšením příjmů, ideálně však kombinací. Snížení výdajů lze docílit zmenšením spotřeby nepotřebného zboží a služeb, nebo v nalezení jejich levnější alternativy. Zvyšování příjmů je oproti snižování výdajů proces daleko složitější a dlouhodobější. Lze ho dosáhnout například zvýšením kvalifikace, vzdělání, nebo lepším uplatněním na trhu práce.

Rozpočet lze dělit na rodinný a osobní, a to ve vztahu k subjektu, pro který je určen. Osobní rozpočet se dotýká příjmů a výdajů jednotlivce, zatímco rodinný rozpočet musí zahrnout příjmy a výdaje veškerých členů domácnosti. Sestavuje se vždy za určité časové období, nejčastěji měsíčně. Rozpočet lze sestavit jednoduše sepsáním všech příjmů a výdajů na papír. Dnes již ovšem existují propracované programy. Praktická je i kalkulačka od Ministerstva financí zveřejněná na jejich portále financnigramotnost.mfcr.cz, kde je uveden návod k sestavení rozpočtu.

Postup tvorby rozpočtu

1. Z bankovního účtu zjistit mzdy a jiné zdroje příjmů a přehledně je rozčlenit.
2. Odhadnout výši výdajů (například z faktur, stvrzenek, dokladů), které taktéž vhodně rozčlenit. Je nutné zde zohlednit i výdaje, které neprobíhají každý měsíc (například jízdné, jednorázové pojištění).
3. Porovnat příjmy a výdaje a v případě záporné bilance rozmyslet způsob dalšího postupu.
4. Přizpůsobit výdaje a zavést opatření pro následnému plnění.
5. Na konci měsíce vyhodnotit postup plnění opatření a porovnat skutečné příjmy s výdaji očekávanými.
6. Ověřovat plnění plánu opakovaně, vždy na konci roku, nebo i v případě identifikování příjmů a výdajů, které v rozpočtu ještě nejsou zahrnuty. Rozpočet čas od času přehodnotit (Ministerstvo financí, 2015).

Při nejnovějším průzkumu finanční gramotnosti z roku 2020 bylo zjištěno, že si rozpočet nesestavuje 57 % domácností. Podle odpovědí dotazovaných je to práce navíc, která je naprosto zbytečná. Mezi ty, kteří rozpočet pravidelně sestavují, můžeme zařadit rodiny, které potřebují mít strukturovaný přehled kvůli většímu počtu osob v domácnosti. Rozpočet je ve větší míře sestavován ženami a staršími osobami.

Oproti roku 2015 lze sledovat mnohem aktivnější a zodpovědnější přístup občanů ke svým financím. Z 35 % občanů začalo spořit téměř 70 % a lidé více ukládají své prostředky na spořicí účet než na běžném účtu. Větší procento populace si začalo tvořit finanční plán a snaží se snížit své výdaje. Mladí lidé si častěji hledají novou práci a jiné zdroje příjmů.

Zároveň došlo k pozitivnímu zjištění, že si 64 % českých domácností vytváří nějakou finanční rezervu. Zhruba 50 % by bylo schopno pokrýt náklady na žití na déle než tři měsíce, necelá třetina dokonce na více než půl roku. V ideálním případě bychom si měli odkládat stranou minimálně 10 % z příjmů, které mohou pokrýt nečekanou životní situaci.

Rezervy lze dělit na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Mezi krátkodobé rezervy lze řadit různé opravy nebo nečekané výdaje v domácnosti. Prostředky k jejich krytí by měly být snadno likvidní a uloženy tak například na běžném nebo spořicí účet. Střednědobé rezervy pokrývají výdaje, které nejsou k životu potřebné, například výdaje na dovolenou. Dlouhodobé rezervy jsou tvořeny na horizont několika desítek let a slouží k úspoře peněz například na zabezpečení na důchod nebo pro potomky (Ministerstvo financí, 2020).

3.3 Finanční vzdělávání

Člověk se vzdělává, aby byl dostatečně gramotný. Finanční vzdělávání je však pouze postupný proces, který vede k určitému stupni finanční gramotnosti (Dvořáková, Smrčka, 2011).

V knize „Bohatý táta, chudý táta“, jejíž autorem je Robert Kyiosaki, je vyzdvihována důležitost finančního vzdělávání. *„Peníze jsou jedna podoba síly, ale finanční vzdělání je ještě silnější. Peníze přijdou a odejdou, ale když víte, jak pracují, získáte nad nimi moc a můžete začít budovat bohatství“* (Kiyosaki, Lechter, 2001).

Efektivní vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti je jedním z klíčových aspektů pro porozumění finančním mechanismům a nabídce finančních produktů na trhu a slouží jako prevence proti zadlužování. Je to však běh na dlouhou trať, jelikož finančním principům nelze porozumět přes noc.

3.3.1 Vývoj finančního vzdělávání

Na základě usnesení vlády č. 1594 ze dne 7. prosince 2005 vypracovali Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu společný dokument „Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách“.

V souvislosti v tímto usnesením došlo k vytvoření Expertní skupiny pro finanční sektor. Ta měla za úkol zkvalitnění procesů v oblasti finančního vzdělávání a samotné zvýšení úrovně finanční gramotnosti. Cílem bylo vytvoření společného kodexu chování mezi občany a institucemi působícími na finančním trhu. Expertní skupina se dále věnovala otázkám ohledně legislativy v oblasti ochrany spotřebitele a rozsahu poskytnutých informací o finančních produktech. Po ukončení činnosti Expertní skupiny pokračovala v plnění vytyčených cílů Pracovní skupina pro finanční vzdělávání (PSFV) v čele s Ministerstvem financí a pro zjednodušení byl vytvořen Výkonný výbor PSFV, jehož členové jsou zástupci relevantních ministerstev a jejich podřízených orgánů (Ministerstva financí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí, Česká národní banka, Kancelář finančního arbitra, zástupci škol a dalších vzdělávacích institutů a neziskové organizace.). Skupina rozhoduje o principech finančního vzdělávání, definuje standardy a podílí se na měření úrovně finanční gramotnosti (Ministerstvo financí, 2014).

Roku 2007 vznikl ucelený soubor zaměřený na zvyšování úrovně finančního vzdělávání pod názvem „Strategie finančního vzdělávání“. Nejednalo se však o mezinárodně uznávanou koncepci a nebylo tak možné ji použít jako základ pro budování finanční gramotnosti.

Na základě doporučení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) byla stávající strategie v roce 2010 aktualizována na „Národní strategii finančního vzdělávání“. Stala se tak prvním uceleným souborem vytyčujícím dlouhodobé cíle s legislativně platným konceptem pro finanční vzdělávání, jejíž hlavním úkolem bylo zvýšení finanční gramotnosti a pomoc při orientaci se na rozmanitém finančním trhu produktů a služeb. Při definování požadavků na finanční vzdělávání v ČR čerpalo Ministerstvo financí z konceptů jiných zemí jako například Slovenska nebo Rakouska.

Vláda v lednu roku 2020 schválila Národní strategii finančního vzdělávání 2.0 (NSFV 2.0), která redefinuje stávající strategii z roku 2010. Nová strategie je značně zjednodušena a obohacena o zacílení na větší populaci v České republice. Stávající strategie se zaměřovala primárně na studenty základních a středních škol, ovšem aktualizovaná strategie 2.0 je rozšířena o dospělou populaci, jelikož tato generace neměla možnost přijít s povinným finančním vzděláváním do styku v průběhu studia. Právě tato skupina je potencionálním spotřebitelem finančních produktů a její finanční vzdělávání je tak nejefektivnější. Jelikož není možné se soustředit na efektivní vzdělávání celé dospělé populace, byly vybrány konkrétní skupiny, kterých se vzdělávání dotkne nejvíce. Konkrétně je nová strategie zaměřena na nezaměstnané osoby registrované na Úřadu práce, osoby v hmotné nouzi, seniory, pedagogy a zaměstnance veřejného sektoru (Ministerstvo financí, 2020).

Mezinárodní síť finančního vzdělávání (INFE) spolu s OECD vydala čtyři dokumenty, ve kterých jsou sepsána doporučení při tvorbě národních strategií. Česká republika se již v mnoha z nich inspirovala. Mezi výše zmíněná doporučení, která již Česká republika promítla do svých aktivit, patří například zajištění povinné finanční výuky na školách, vytvoření webové stránky poskytující relevantní informace finančního rázu nebo rozšíření působnosti finančního vzdělání na širší okruh populace.

3.3.2 Principy finančního vzdělávání

Ze strategie vycházejí tzv. principy finančního vzdělávání, které nastavují určité finanční požadavky. Jedná se o principy:

- **Objektivita** – Jedná se o požadavek na nestrannost, informace musí být předávány objektivně a pracuje se pouze s reálnými daty.
- **Nezávislosti** – Finanční vzdělávání nesmí propagovat nebo doporučovat konkrétní produkt či službu.
- **Odbornosti** – Musí být dodržena správnost a odbornost předkládaného obsahu včetně dostatečného pedagogického vzdělání v oblasti osobních financí.
- **Zacílení** – Tzn. povinnost upravit vzdělávací program či projekt tak, aby co nejvíce odpovídal dané cílové skupině (Ministerstvo financí, 2019).

3.3.3 Standardy finanční gramotnosti

Součástí Systému budování finanční gramotnosti jsou také Standardy finanční gramotnosti, které definují požadovanou úroveň finanční gramotnosti pro žáky základních a středních škol. Standardy představují kritérium pro měření úrovně finanční gramotnosti a jsou součástí rámcových vzdělávacích programů každé školy. Úroveň vzdělání je hodnocena podle 4 finančních oblastí, kterými jsou nakupování a placení, hospodaření domácnosti a přebytek či schodek rozpočtu domácnosti. Pro představu jsou v tabulce vytyčeny nejdůležitější body požadavků každé oblasti.

Tabulka 1 Standardy finanční gramotnosti

<i>ZŠ I. stupeň</i>	<i>ZŠ II. stupeň</i>	<i>SŠ</i>
<i>Nakupování a placení</i>		
Hotovostní i bezhotovostní platby Odhad a kontrola cen nákupu, hotovosti Srovnání cen zboží	Vysvětlit stanovení ceny Postup reklamace Vliv inflace Nekalé obchodní techniky Orientace v bezhotovostních platbách	Nakupování a smlouvy Způsob placení Cizí měny Vliv inflace
<i>Hospodaření domácnosti</i>		
Porovnání potřeb a přání Sestavení jednoduchého rozpočtu	Složitější sestavení rozpočtu Orientace ve finančních službách Finanční plánování	Prohloubení znalostí
<i>Přebytek rozpočtu</i>		
Proč spořit Příklady, jak spořit	Řešení přebytku Druhy pojištění a jejich využití	Spoření a příklady Investice Pojištění Zabezpečení na stáří
<i>Schodek rozpočtu</i>		
Vznik dluhů Rizika půjček Příklady, jak si půjčit	Řešení schodku Půjčky Důsledky nesplácení	Úroky a úvěry Důsledky nesplácení

Zdroj: vlastní zpracování podle Standardů finanční gramotnosti 2017

Dle požadavků plynoucích z výše uvedených standardů by žáci na prvním stupni základní školy měli být schopni použít hotovostní i bezhotovostní způsob platby, odhadnout a zkontrolovat cenu nákupu a správnost vrácené hotovosti a také srovnat zboží podle ceny. Uvědomit si své potřeby a přání a rozhodnout se, zda se slučují s jejich finančními možnostmi. Sestavit jednoduchý rozpočet, na příkladu porovnat výši příjmů a výdajů, tedy určit o jaký typ rozpočtu se jedná. Měli by dokázat popsat způsoby zvýšení příjmů a snížení výdajů. V návaznosti na sestavení rozpočtu vysvětlit, proč je důležité spořit a uvést konkrétní příklady. Dále je žádoucí, aby studenti uměli vysvětlit vznik dluhů a proč je nutné je platit. V neposlední řadě by si měli uvědomit rizika plynoucí z půjček a uvést vše na příkladech.

Žáci druhého stupně by měli vysvětlit, jak se stanovuje cena, na příkladu ukázat, jak se reklamuje a s kým případnou stížnost řešit. Popsat vliv inflace a rozpoznat nekalé obchodní taktiky. Také by měli znát rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, jaké jsou výhody a nevýhody bezhotovostní platby a jak spravovat pohyb peněz na účtu. Učivo o rozpočtu z prvního stupně je rozšířeno o schopnost odlišit čistý a hrubý příjem, pravidelné, nepravidelné a jednorázové platby. Měli by mít schopnost zvažování nezbytnosti výdajů a porozumění bilanci rozpočtu. Studenti druhého stupně by se měli orientovat v základních finančních produktech, umět je charakterizovat a popsat, k čemu slouží. Provádět jednoduché výpočty úrokování a charakterizovat samotný pojem úrok. Stanovit cíle, ať už krátkodobé nebo dlouhodobé, a vysvětlit, jak jich dosáhnout a zda při tom existuje nějaké riziko. Je žádoucí, aby studenti rozlišili druhy pojištění a jejich vhodné využití a také definovali spotřebu, úspory a investice. Měli by se orientovat v nabídce úvěrů, zda je vhodné si půjčit a popsat postup, jak úvěr získat. Na příkladu by měli vysvětlit samotné příčiny a důsledky nesplácení a jak se vyhnout předlužení.

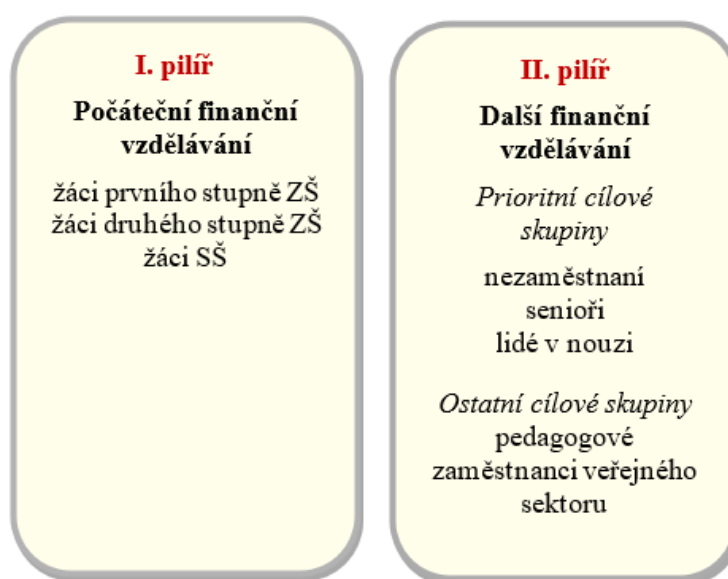
Standardy pro střední školu prohlubují oblasti definované na základní škole. Studenti by měli být schopni pracovat se smlouvami, zkontrolovat vzorové smlouvy, doklady a uvést obsah podmínek. Při placení vybrat nejvhodnější způsob platby a orientovat se v přepočtu cizích měn na základě kterého vybrat vhodnou možnost směny. Vysvětlit vliv inflace a navrhnout, jak se proti ní bránit. Středoškoláci by se měli bezpečně orientovat v oblasti spoření, investic a pojištění. Vybrat nejvhodnější spoření, zhodnotit druhy investic, pojištění a možnost zabezpečení na stáří, to vše s ukázkou příkladů. V neposlední řadě vysvětlit pojmy úrok, úvěr, RPSN, předlužení a oddlužení a na základě poskytnutých informací vybrat nejvhodnější možnost úvěru. (Ministerstvo financí, 2017)

3.3.4 Současnost finančního vzdělávání

Česká republika se stala jednou z prvních zemí, ve které bylo zavedeno povinné finanční vzdělávání. Pro studenty základních škol se tomu tak stalo v roce 2013 a pro studenty středních škol už dokonce roku 2009.

Proces finančního vzdělávání by měl zahrnovat celou českou populaci. Z důvodu rozdílných nároků při zvyšování finančního povědomí žáků a dospělých byla zavedena dvou pilířová struktura pro finanční vzdělávání.

Obrázek 2 Pilíře finančního vzdělávání

Zdroj: vlastní zpracování podle NSFV 2.0

První pilíř představuje počáteční vzdělávání a je do něj zahrnuto vzdělávání na základních a středních školách. Zajišťuje ho především stát v čele s Ministerstvem školství s podporou Ministerstva financí.

Druhý pilíř tvoří celoživotní vzdělávání dospělých osob a lze ho rozdělit podle stanovených cílových skupin. Vzdělávání prioritních cílových skupin, tvořených nezaměstnanými registrovanými na Úřadu práce, příjemci pomoci v hmotné nouzi a seniory, zajišťuje také převážně stát. Finanční vzdělávání ostatních cílových skupin tvořených pedagogy a zaměstnanci veřejného sektoru (sociálními pracovníky, zaměstnanci obecních úřadů, policisty atd.) zastřešuje soukromý sektor, zejména vzdělávací instituce, profesní a spotřebitelská sdružení a neziskové organizace (Ministerstvo financí, 2020).

Forma zvyšování povědomí o finančním světě základních a středních škol zůstává i nadále v kompetenci školy, a tudíž v mnoha ohledech nemusí být dostatečná. Otázkou zůstává, jaká forma výuky je nejefektivnější. Školy nejčastěji začleňují výuku finanční gramotnosti do jiných vyučovacích předmětů, konkrétně může být problematika finanční gramotnosti obsažena v předmětu matematika, ekonomika nebo například účetnictví. Studenti se s finanční gramotností mohou setkat ve formě projektových dnů či různých besed a přednášek s finančním specialistou. Na některých školách je dokonce vyučován samostatný předmět s názvem „finanční gramotnost“. Míra výuky finanční gramotnosti záleží na samotném učiteli, jeho schopnostech, dovednostech a zájmu se v rámci finanční gramotnosti dále vzdělávat. Ovšem i pedagogové mají bohužel často stejnou úroveň finanční znalosti jako běžný spotřebitel a nemusí být proto kompetentní ke kvalitní výuce (investujeme.cz, 2019).

Mezinárodní výzkumné šetření OECD PISA provedené roku 2012 zjistilo, že 33 % učitelů neabsolvovalo žádný kvalifikační kurz finančního vzdělávání. Učitelé tak často nemají dostatečné kompetence pro samotnou výuku. Na finanční vzdělávání není na českých školách kladen takový důraz, jaký by si tato problematika zasloužila. Je nutné si tedy položit otázku, zda je současná koncepce výuky z hlediska finanční gramotnosti dostačující (OECD, 2012).

3.3.5 Finanční vzdělávání na internetu

V dnešní době je velmi snadné zadat klíčový pojem do vyhledávání a najít požadovanou informaci. Na internetu existuje velké množství stránek, webinářů a kurzů, kde se mohou občané bezplatně vzdělávat a se svými problémy se obrátit na online poradny.

Od roku 2014 zavedlo Ministerstvo financí web „Proč se finančně vzdělávat?“, který si klade za cíl zvýšit úroveň finanční gramotnosti. Portál je určen široké veřejnosti a umožňuje vyhledat informace o institucích působících na finančním trhu, obsahuje rady a návody, které mohou být nápomocné při řešení sporů, předlužení, oddlužení a exekuci. Součástí portálu jsou i různé kalkulačky, které vám pomohou spočítat například výši měsíčních splátek, vybrat nejvýhodnější spořicí účet, pojištění nebo dokonce vhodný mobilní tarif. Velmi dobře je propracovaná i kalkulačka domácího rozpočtu. Portál je doplněn o hry a zajímavé odkazy, kterým by měl určitě každý věnovat část svého času.

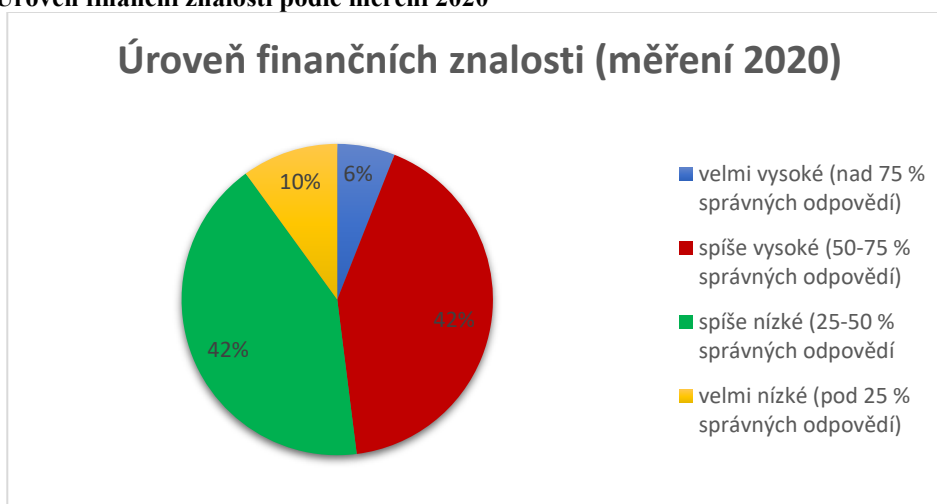
Mezi další portály zabývající se finančním vzděláváním, které stojí za zmínku, patří například financnivzdelani.cz, mesec.cz, kurzy.cz, peníze.cz.

3.3.6 Měření finanční gramotnosti 2020

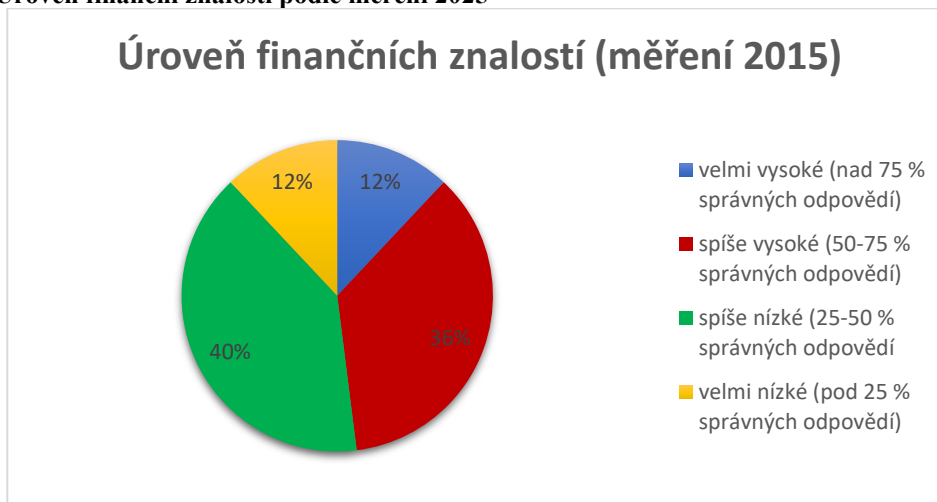
Nezbytnou součástí nové strategie jsou cílené analýzy současného stavu finanční gramotnosti české populace. Proto bylo v roce 2020 provedeno v řadě již třetí testování, které navazuje na předešlé výzkumy provedené v roce 2015 a 2010. Průzkum byl proveden na celkovém vzorku 1003 respondentů starších 18 let.

Výsledky výzkumu ukázaly, že míra finanční gramotnosti sice v posledních letech pomalu stoupá, ale Česká republika se stále pohybuje v průměrných hodnotách. Index gramotnosti se oproti minulému roku zvýšil na 61 % a doposud tak dosáhl nejvyšší hodnoty (Česká bankovní asociace, 2020).

Graf 3 Úroveň finanční znalosti podle měření 2020

Graf 4 Úroveň finanční znalosti podle měření 2015

Zdroj: vlastní zpracování podle Měření finanční gramotnosti 2015 a 2020

Při srovnání s rokem 2015 vykazovalo obyvatelstvo v roce 2020 o 6% větší míru velmi vysoké finanční gramotnosti, kdy respondenti odpověděli správně na více než 75 % otázek. Oproti tomu velmi nízkou úroveň (méně než 25 % správných odpovědí) mělo pouze 10 % populace, což je o 2 % méně než o 5 let dříve.

Téměř polovina dotazovaných hodnotí své znalosti jako průměrné, dalších 28 % jako velmi nízké. Podobných výsledků dosahoval i výzkum z roku 2015. Pouze 12 % osob hodnotí svou úroveň finanční gramotnosti jako dobrou a průzkumem se jejich pozitivní znalosti opravdu prokázaly. Jednalo se převážně o osoby s vysokoškolským vzděláním.

Bylo potvrzeno, že úroveň finanční gramotnosti se odvíjí od dosaženého vzdělání. Díky zavedení povinného finančního vzdělávání do škol se studenti dozvídají o financích již při studiu. Přístup školy je avšak podle odpovědí respondentů nedostatečný.

Průzkum zjistil, že dvě třetiny dotazovaných mají vysokou úroveň ekonomické zodpovědnosti, která se vyznačuje zodpovědným chováním ve finančním světě a správným využíváním finančních produktů. Mezi ekonomicky zodpovědné osoby patří lidé s vysokoškolským vzděláním, lidé s vyššími příjmy a živnostníci. Oproti tomu nízkou úroveň ekonomické znalosti vykazují studenti, lidé se základním vzděláním, mladší 30 let nebo ekonomicky neaktivní osoby.

Výsledky dokazují, že dotazovaní neovládají základní matematické dovednosti jako výpočty pomocí trojčlenky, dělení nebo jednoduché úročení. Nedokáží vypočítat ani velmi jednoduché příklady. Početní příklad, kde měli respondenti za úkol zvolit nejvhodnější úvěr, spočítalo správně pouze 24 % osob. Takto odpověděli osoby s vyšší ekonomickou zodpovědností. Při výpočtu, jak vysoký úrok celkově žadatel zaplatí, zodpovědělo správně pouze 32 % respondentů. Překvapující bylo zjištění, že pouze velmi malé procento (21 %) zná zkratku RPSN, většina ji nedokáže ani vysvětlit, ani popsat na příkladech.

Oproti minulému roku se zvýšilo využívání elektronického bankovníctví, které nyní používá 75 % občanů, v roce 2010 to bylo pouze 32 %. Občané také více využívají finanční produkty. Již 90 % osob má bankovní účet a více než polovina také vlastní účet spořicí. Dvě třetiny domácností využívají nějakou formu pojištění, oproti roku 2015 tento ukazatel stoupl o téměř 30 %. Téměř polovina populace také nedokáže vysvětlit rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Pokud je tento typ úvěru využíván, polovina osob splatí své závazky již v bezúročném období. Průzkum prokázal, že občané nemají dostatečný přehled o svých

uložených financích. Neví ani, do jaké výše jsou jejich vklady u bank pojištěny a mylně se domnívají, že jsou pojištěny u všech institucí stejně.

Průzkum poukázal na fakt, že se úroveň finanční gramotnosti pomalu zvyšuje, což je velice pozitivní zjištění. Česká populace má ale v této oblasti stále značné mezery, a proto je nutné problematice finančního vzdělávání věnovat zvýšenou pozornost (Ministerstvo financí 2020).

3.4 Finanční produkty

Dnes se lze na finančním trhu setkat s rozmanitou nabídkou finančních produktů a je velmi obtížné se v nich správně zorientovat. Každá banka nabízí různé finanční produkty, jejich nejvýhodnější variantu musí spotřebitel sám objektivně zhodnotit.

3.4.1 Bankovní účty

Běžný účet je dnes již základní finanční produkt, na který si lze uložit své úspory. Může být zřízen jak v domácí, tak zahraniční měně a vedení většiny běžných účtů je zdarma. Spolu se založením běžného účtu nabízí banky i další finanční služby, jako třeba kreditní kartu, možnost čerpání kontokorentu nebo zvýhodněné půjčky.

Uložení peněz na bankovním účtu je nejčastější a nejbezpečnější, ovšem většinou velmi prodělečný způsob ukládání finančních zdrojů. Vedle běžného účtu existuje dále **účet spořicí**, který je jedním z mnoha forem pro zhodnocování úspor. Úrokové sazby bývají ovšem velice nízké (obvykle kolem 1 %) a nelze od nich očekávat výrazné zhodnocení. Další způsob, jak ukládat peníze, je na **termínované vklady**. Oproti běžnému a spořicímu účtu s takto uloženými prostředky nelze manipulovat a jsou vloženy po určitou dobu. Je tedy nutné zhodnotit, zda nebudeme po dobu výpovědní lhůty peníze potřebovat, jelikož při předčasném výběru jsou účtovány sankční poplatky.

Klient při založení běžného účtu obdrží od své banky také **debetní platební kartu**, u které lze na rozdíl od kreditní karty čerpat jen do výše svých finančních zdrojů. **Kreditní karta** je tedy jakási forma úvěru a vyčerpanou částku musí klient v určitém období splatit, jinak zaplatí vysoké úroky. K běžnému účtu umožňuje většina bank sjednání **kontokorentu** a stejně jako u kreditní karty tak dovolí čerpat finanční prostředky do záporných hodnot. Je tak jednou z mnoha forem úvěru (Nováková, Sobotka, 2011).

3.4.2 Úvěry

Prostřednictvím úvěrů mohou spotřebitelé financovat své potřeby, které nejsou schopni platit ze svých zdrojů. Jako odměnu za poskytnutí musí platit úrok a další poplatky s úvěrem spojené. Kromě výše zmíněného kontokorentního úvěru a kreditní karty existují další typy úvěrování.

Hypoteční úvěr je účelový úvěr sloužící primárně ke koupi nemovitosti. Vedle tohoto úvěru existuje i neúčelový hypoteční úvěr neboli **americká hypotéka**, kde využití finančních prostředků není nijak omezeno. Nevýhodou je, že za takový úvěr musí klient ručit nemovitostí a v případě nesplacení o ni může přijít. Podobnou formu má **spotřebitelský úvěr**, jehož prostředky lze stejně tak použít na cokoliv. Jelikož je ale snadno dosažitelný, bývá úroková sazba vyšší.

Kromě typických půjček mohou lidé zažádat i o tzv. **rychlé půjčky**. Jejich výhodou je expresní vyřízení zpravidla do několika hodin. Daní za takto sjednaný úvěr je ovšem velmi vysoká úroková sazba.

Úvěry mohou být zajištěné i nezajištěné. Zajištěnost dává věřiteli větší jistotu, že dlužník svou pohledávku splatí. Pro banku je nezajištěný úvěr velmi rizikový, a proto vždy důkladně ověřuje bonitu žadatele (Balabán, Noveský, 2009).

Úvěr si lze vzít od bankovní i nebankovní společnosti. Příkladem mohou být tzv. **P2P** (peer to peer) půjčky, kdy je úvěr zprostředkován od konkrétních osob a lidé si své finanční prostředky půjčují navzájem. Typickou platformou pro zprostředkování peer to peer půjček je Zonky, která se do povědomí dostala svým sloganem „*lidé půjčují lidem*“ (finex.cz, 2020).

3.4.3 Stavební spoření

Stavební spoření je druh ukládání financí, který umožňuje naspořenou částku využít na cokoliv. Pouze případný úvěr je vázán na financování spojené s bydlením (nákup pozemku, bytu, projektovou dokumentaci, rekonstrukci, modernizaci, aj.). Může být poskytováno pouze stavebními spořitelny. Spotřebitel vkládá pravidelně po dobu minimálně 6 let své prostředky ke zvolené instituci. Během spoření získává také kromě úroku i státní podporu, která se odvíjí od výše vkládané částky. Stát přispívá účastníkům 10 % z ročně uspořené částky, maximálně však z 20 000 Kč a nejvyšší státní podpora tudíž činí 2000 Kč za rok (Raiffeisen stavební spořitelna, 2020). Nevýhodou je, že naspořené

prostředky lze vybrat až po stanovené době. Při předčasné výpovědi smlouvy musí být zaplacen poplatek a je ztracen i nárok na státní podporu (Syrový, Tyl, 2014).

3.4.4 Doplnkové penzijní spoření

Doplnkové penzijní spoření (nebo též důchodové spoření) je dobrovolný druh spoření, který slouží k zajištění jisté finanční úrovně v penzi. Samotný důchod totiž nemusí být dostatečný a mnohdy je lepší si na něj našetřit. Principem penzijního připojištění je ukládání určité částky po dobu minimálně 5 let, kdy naspořené prostředky lze vybrat až po dovršení 60 let věku. Stát poskytuje státní příspěvek, který se odvíjí od měsíčně spořené částky. Na státní podporu dosáhne každý, kdo spoří měsíčně více jak 300 Kč, stát v takovém případě přispívá 90 Kč. Maximální výše podpory je 230 Kč, pokud klient spoří alespoň 1000 Kč měsíčně. Při spoření více než 1000 Kč dostává klient i daňovou slevu. Ta může dosahovat maximálně výše 3600 ročně při spoření částky 3000 Kč měsíčně. (kbps.cz)

Tabulka 2 Přehled penzijního připojištění

<i>placeno (Kč měsíčně)</i>	<i>300</i>	<i>600</i>	<i>1000</i>	<i>1500</i>	<i>2000</i>	<i>3000</i>
<i>příspěvek od státu (Kč měsíčně)</i>	90	150	230	230	230	230
<i>ušetřeno na daních (Kč ročně)</i>	-	-	-	900	1800	3600
<i>celkově získáno (Kč ročně)</i>	1080	1800	2760	3660	4560	6360

■ maximální čerpání státního příspěvku

■ maximální čerpání všech výhod

Zdroj: vlastní zpracování dle csob-penze.cz

3.5 Faktory ovlivňující finanční gramotnost

Naše chování v životě ovlivňuje spousta činitelů. Některé jsou negativní, jiné nám zase mohou dát dobrý základ do života a pomoci zvládat různé životní překážky. Faktorů, které mohou ovlivnit finanční gramotnost jedince je mnoho. Lze k nim řadit i například sociální situaci domácnosti nebo země, ve které žijeme. K nejdůležitějším faktorům, které zásadně ovlivňují pohled mládeže na finance, patří rodina, škola, prostředí a kolektiv, ve kterém se pohybujeme a v neposlední řadě i zaměstnání.

3.5.1 Vliv rodiny na finanční gramotnost

I přes to, že je vzdělávací systém dnes již velmi rozvinutý, hlavní vliv na utváření postojů dítěte má jednoznačně rodina. V té se dítě učí základním morálním hodnotám a vytváří si postoje ke světu.

Jedním z hlavních úkolů rodiny je předávání vědomostí, postojů a informací. Dítě se od svého rodiče učí a bere ho jako vzor. Postupně si vytváří pohled, jak se chovat v různých životních situacích. Učí se konat vlastní rozhodnutí, které jsou důležitým předpokladem, aby bylo takových rozhodnutí schopno i z hlediska financí. Správně fungující rodina by měla umět přiměřeně nakládat se svými peněžními prostředky. Využívat své finanční zdroje jen skutečně na to, co je opravdu nezbytné a odlišit tím svá přání od potřeb, je jedním z klíčových kroků k předání finanční gramotnosti dítěti. Dítě se tak o správném finančním uvažování nemusí učit pouze teoreticky ve škole, ale i prakticky prostřednictvím rodiny (Eyre, Eyre, 2007).

Rodiče by měli s výchovou týkající se financí začít co nejdříve a postupně tak tvořit kýžené návyky. Ne nadarmo se říká, že „*co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš*“. Dle výsledků průzkumu OECD z roku 2014 bylo zjištěno, že se finanční návyky začínají tvořit již kolem sedmi let věku dítěte (OECD, 2014).

V různých věkových stádiích dítěte se jeho postoj k penězům mění. V průběhu studia na prvním stupni základní školy má dítě stále zkreslené představy o jejich fungování. Dítě kolem 9 roku života nechápe plynutí času a neumí pochopit, že se aktuální doba nemusí shodovat s tou dřívější. Pokud tedy dítě chce novou hračku, nemá cenu mu vysvětlovat, že žádnou nepotřebuje a že rodiče v jeho věku měli mnohem méně hraček, než má on. S přibývajícím věkem je vhodné potomkovi vysvětlit, že mu nebude vyhověno každé jeho přání. Postupně by se dítě mělo naučit odhadnout hodnotu peněz a mělo by chápat, že například při výběru z bankomatu se peníze kouzelně nezjeví, a i rodiče mají jisté finanční limity (Laniado, 2002).

Jedním ze způsobů, jak naučit dítě správně zacházet s penězi, je přidělit mu kapesné. Dítě tak získává možnost nakládat se získanými prostředky a rozvíjí se jeho samostatnost. Naučí se, jak spořit a pochopí, že ne vždy může dostat vše, po čem touží. Při nakupování z vlastních úspor pozoruje, jak peníze ubývají a uvědomí si, kolik stojí například sáček bonbonů nebo hračka. Je třeba objektivně zhodnotit výši kapesného, aby bylo úměrné věku dítěte, jeho potřebám a samozřejmě ekonomické situaci rodiny.

Dle výzkumu Abeceda peněz z ledna roku 2019 vedeného Českou spořitelnou bylo zjištěno, že pouhá polovina žáků základních škol dostává kapesné. Jeho částka se pohybuje kolem 330/měsíc Kč. Je ovšem důležité finanční návyky tvořit již na prvním stupni. Dítě v tomto věku nepotřebuje kapesné vysoké, a tak si pro začátek může vystačit i s pár desítkami korun. Na druhém stupni a střední škole už dítě dokáže lépe chápat hodnotu peněz, a tak je vhodné zavést pravidelné kapesné na měsíční bázi.

Bylo zjištěno, že téměř polovina dětí na základní škole dokáže kapesné bez rozmyslu utratit hned, co jej dostane a po zbytek měsíce si už pak nemůže dovolit koupit to, co chce. V souvislosti s tímto faktem lze s dětmi mluvit o principech půjčky. Rodič by si měl s dítětem pohovořit a zjistit, proč mu kapesné nezbylo a jaké jsou možnosti řešení takové situace. Pokud rodič dítěti nějakou částku půjčí, měl by být důsledný v její vymahatelnosti, protože pouze tak pochopí správný mechanismus půjčky.

Dítě se v průběhu dospívání učí s penězi hospodařit, a proto nemusí být každý jeho krok správný. Tento fakt je nutné jako rodič respektovat, protože i z takové situace se dokáže dítě poučit do budoucnosti (Česká spořitelna, 2019).

Dalším způsobem, jak zasvětit dítě do světa financí, je za pomoci rodinného rozpočtu. Rodič by neměl opomenout svému potomkovi vysvětlit princip jeho fungování a sestavování. Poukázat na to, kde se peníze berou, co vše je nutné zaplatit (například účty za energii, jídlo a oblečení), a že až po zaplacení těchto výdajů přichází na řadu útraty za radosti. Z hlediska výchovy je také vhodné, pokud se dítě bude nějakým způsobem podílet na tvorbě domácího rozpočtu. Zapojit se může i tak, že část ze svého kapesného použije k úhradě výdajů spojených s chodem domácnosti. Naučí se tak nejen pochopit podstatu peněz, ale i laskavosti a skromnosti k ostatním (Eyre, Eyre, 2007).

3.5.2 Vliv školy na finanční gramotnost

Díky zavedení povinného finančního vzdělávání do škol se děti setkávají s problematikou finanční gramotnosti i mimo rodinu. Nepůsobí tedy na ně jen jediný faktor. Získávají na problematiku druhý pohled a možnost zhodnotit situaci z různých úhlů dítěti rozšiřuje obzory, nutí ho problém rozebrat více do hloubky a tvoří si tak vlastní názor. Rodiče navíc nemusí mít dostatečné znalosti, aby je mohly správně předat svému dítěti.

Jak konkrétně se škola podílí na finančním vzdělávání studentů základních a středních škol je již popsáno v kapitole 3.3.3 Standardy finanční gramotnosti v návaznosti na kapitolu 1.3.4 Současnost finančního vzdělávání.

Úroveň finanční gramotnosti nemusí být zvyšována pouze na základní a střední škole. Výběr vysoké školy studenta ovlivňuje jak v jeho dalším vzdělávání, tak ve finanční gramotnosti. Lze předpokládat, že studenti ekonomických vysokých škol budou dosahovat lepších výsledků z hlediska finanční gramotnosti. Po celou dobu studia se setkávají s různými ekonomickými předměty, což jim značně ulehčuje orientaci na finančním trhu. Vývoj v rámci finančního vzdělávání u jiných škol závisí čistě na iniciativě každého studenta (vysokeskoly.com, 2019).

3.5.3 Negativní faktory finanční gramotnosti

Zatímco vliv rodiny a školní vzdělání zpravidla přináší pozitivní postřehy do budoucnosti, existují i faktory, které finanční situaci ovlivňují zásadně negativně.

3.5.3.1 Sociálně patologické jevy

Britský sociolog Herbert Spencer definuje sociálně patologické jevy jako úkazy, které jsou z hlediska společnosti nežádoucí a mnohdy společensky nebezpečné. Formy tohoto chování jsou v rozporu se sociálními a právními normami a vedou k celkovému vyloučení ze společnosti. Sociální patologie obsahuje i širší pojem, sociální deviace, která zahrnuje jakékoliv odchylky od normy. Ty na rozdíl o patologických jevů nejsou pro společnost negativní. Mezi nejčastější sociálně patologické jevy ve vztahu k finanční gramotnosti patří alkoholismus, kriminalita, závislost na drogách, gamblerství, násilí, agrese a šikana.

Česká republika má z hlediska rozvoje těchto jevů velmi dobré předpoklady. Je umístěna v samém srdci Evropy a stává se tak křižovatkou všech obchodních cest, které

nemusí být vždy legální. Česká republika má dostatečně rozvinutý průmysl pro výrobu drog a některé druhy lze dokonce vyrobit i doma (Balabán, Noveský 2009). Dle výsledků Evropské výroční zprávy o drogách meziročně roste počet uživatelů heroinu a dalších drog. V roce 2017 bylo odhadnuto 47,8 tisíc uživatelů tvrdých drog. Uživatelé drog většinou i nadměrně pijí alkohol a svým chováním negativně ovlivňují své okolí (vláda.cz, 2019).

Kromě alkoholismu a závislosti na drogách se mezi sociálně patologické jevy zařazují i hazardní hry. Rizikem gamblerství je samotná ztráta financí, jelikož je to hlavní smysl hry. Z nevinné zábavy se může rychle stát závislost a hráč opakovaně investuje peníze do dalších her. V návaznosti na tento fakt může nastat situace, že gambler již nemá dostatek financí a musí se uchýlit k často správně nerozmyšleným půjčkám. Ty poté následně vedou ke koloběhu zadlužování. Samotné hraní hazardních her je mnohdy doprovázeno závislostí na alkoholu, cigaretách či dokonce suicidálními myšlenkami.

Problém šikany, jakožto další sociálně patologický jev, se u nás dostává stále více a více do popředí. Oběti po následném činu nejsou schopny normálního uvažování a stávají se vyloučenými ze společnosti. Mohou se u nich rozvinout různé psychické poruchy, onemocnění, deprese a pocity méněcennosti. V důsledku duševních poruch a různých sociálních problémů se u nich objevují sklony k sebevraždě a vraždě. Ovlivněny nejsou jen oběti, ale i ti, kteří šikanu iniciují. Agresoři mnohdy odmítají přiznat odpovědnost za své činy, problémy řeší pod tlakem a nejsou schopni ovládat své emoce. To může mít negativní vliv na vztah k odpovědnosti za své činy. Dochází k narušení sociálního chování, se kterým se pojí i chování ekonomické a finanční (Balabán, Noveský, 2009).

Otevírají se tzv. sociální nůžky. To znamená, že přibývá sociálních rozdílů mezi bohatými a chudými. Ti se vlastní snahou mnohdy nemohou ani zdaleka přiblížit střední sociální vrstvě a jakékoliv vzdělání je pro ně nedosažitelné. Důsledky těchto rozdílů se dotýkají ale i bohatých. Vyspělé země, ve kterých jsou značné sociální rozdíly ve společnosti, se setkávají s vyšším počtem společenských problémů než země, kde jsou rozdíly daleko nižší. Bohaté země se potýkají s větším množstvím duševních chorob, obezitou, sklony ke kriminalitě, vraždám a sebevraždám. Všechny tyto jevy mohou mít doajista značný vliv na finanční vývoj celé společnosti (Parlamentní listy, 2015).

Jedinci, kteří jsou sociálně vyloučení ze společnosti se stávají obětmi nerozvážných půjček a dostávají se do dluhové pastí. Předlužení není považováno za pouze sociální, ale také ekonomický problém. Osoby, které jsou v produktivním věku, nejsou motivovány

k práci, jelikož jejich případný příjem by podléhal exekuci a je pro ně výhodnější pobírat sociální dávky – dávky v hmotné nouzi (Balabán, Noveský, 2009).

3.5.3.2 Vliv reklam

Další faktor, který může ovlivnit spotřebitelské finanční chování je reklama jakožto nesilnější nástroj propagace. Prostřednictvím reklamy získává produkt či službu do svého podvědomí, a to ho nutí k jeho následnému nákupu. Je totiž přesvědčen, že se jedná o nejlepší produkt na trhu. Finančně gramotný člověk ale nepodlehne kdejaké nabídce a dokáže sám usoudit, zda o věc skutečně stojí, či nikoli (Vysekalová, Mikeš, 2010).

Státní regulace zakazuje klamavou reklamu (tzn. takovou, která člověka ovlivňuje z hlediska jeho podvědomí) a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Reklamy na úvěry obvykle zahrnují informaci o úrokové míře a RPSN, často v nich ale není srozumitelně uvedené, kolik peněz výsledně spotřebitel zaplatí. V důsledku nízké finanční gramotnosti může být proto reklama pro spotřebitele destruktivní. Nelze však konstatovat, že by byla vyloženě špatná. Záleží pouze na spotřebiteli, jak s ní naloží (Noveský, Balabán, 2010).

3.5.3.3 Triky obchodníků

Poskytovatelé finančních služeb používají různé triky, aby zákazníka přesvědčili o koupi jejich produktu či služby.

S takovými praktikami se lze setkat například při podepisování smlouvy, kdy se obchodníci snaží využít neznalost lidí. Je třeba věnovat pozornost podmínkám, které jsou vyžadovány k podpisu. Někteří obchodníci se snaží do smluv podstrčit omezení, která nemají právo vyžadovat, jelikož to zákon nedovoluje. Může se jednat třeba o podmínku, která neumožňuje klientovi odstoupení od smlouvy. Zákon sice vymezuje výjimky, kdy to opravdu možné není, ale u většiny smluv má zákazník na odstoupení právo a těchto práv se spotřebitel nemůže vzdát ani podpisem. Poskytovatel tak čistě spoléhá na neznalost zákona.

Smlouvy také bývají velmi rozsáhlé, nepřehledné a špatně strukturované. Spotřebitele tak může zdlouhavý text unavit, a tak ho radši podepíše bez přečtení. Pokud si to ovšem spotřebitel vyžádá, má právo si smlouvu přečíst v klidu doma. Částky ve smlouvách bývají psané ve slovech, aby nebyly tolik viditelné. Je třeba si dát pozor na způsob úročení. Většina úrokových sazeb je stanovena jako roční, tzn. p. a., ale může být například měsíční (p. m.) Pokud si této informace klient nevšimne, může pak zaplatit mnohem více, než čeká (Nováková, Sobotka, 2011).

3.6 Důsledky finanční gramotnosti

3.6.1 Zadluženost

V ideálním případě by příjmy měly převyšovat výdaje. Může ale nastat situace naprosto opačná a tehdy je důležité promyslet, kde chybějící zdroje získat. Určitě není vhodné sáhnout po první půjčce, která je po ruce. Tento čin je vhodné důmyslně, a hlavně v klidu promyslet, abychom předešli případným komplikacím, kdy nebudeme schopni půjčku splácet (Smrčka, 2007).

Zadluženost v českých zemích neustále roste a již od roku 2000 se stala jakýmsi „trendem“. Dříve i velmi vyspělé země nedosahovaly takové míry zadlužení jako je tomu dnes, kdy se tempo růstu neustále rapidně zvyšuje. Ve srovnání se zadlužeností domácností jiných států Evropské unie se ale Česká republika umísťuje stále na spodních příčkách (Česká národní banka, 2019).

Lze rozlišovat dvě formy zadlužení. Dlužník se může do dluhové pasti dostat svým vlastním přičiněním, kdy nesprávně zhodnotí schopnost dluhy splácet. Problém je již na samotném počátku, kdy spotřebitel nedokáže posoudit potřebu první půjčky. Mnohdy si půjčuje na zboží, které ani nepotřebuje a následně nerozvážně žádá o úvěr. Druhým způsobem vzniku zadlužení může být ztráta zaměstnání, rozvod, úmrtí v rodině nebo nemoc, kdy vznik zadlužení nemůže být zásadně ovlivněn. Dlužník v těchto případech přichází o příjmy a není poté schopen půjčky splácet. Často tak uzavírá půjčky nové, aby mohl všechny splátky splatit a dostává se do dluhové pasti (Smrčka, 2007).

Aby této situaci mohl předejít, měl by se rozumný spotřebitel řídit podle **desatera zodpovědného zadlužování**:

1. Nepůjčovat si na zbytečnosti

Vždy je důležité nejprve promyslet, zda zboží nebo službu skutečně potřebujeme. Není například vhodné půjčovat si na nový mobilní telefon, pokud to není nezbytně nutné. Zboží tohoto typu by mělo být financováno výhradně z vlastní kapsy, nikoli na dluh. To samé platí i u vánočních nákupů. Za běžných okolností se chováme při nákupu relativně racionálně a kupujeme jen to, co skutečně potřebujeme. Finančně méně gramotné může ale v tomto období postihnout nátlak a v důsledku toho si na dárky si neuváženě vzít půjčku (banky.cz, 2017).

2. Nepřepřáčet životnost

Pokud je doba životnosti produktu kratší, než je skutečná užitá doba produktu, pak nemá smysl úvěr sjednávat. Pokud tak tedy někdo uvažuje nad půjčkou kvůli týdenní dovolené, určitě nemá cenu splácet její dluh ještě měsíce poté.

3. Neriskovat bankrot

Je důležité mít přehled o svých financích a dobře si propočítat, zda budeme schopni své dluhy splácet. Neuškodí ani záloha v podobě finanční rezervy.

4. Nedůvěřovat všem

Na finančním trhu se nachází velké množství subjektů, které mohou nabízet úvěrové služby. Před samotným výběrem úvěru je tak třeba si subjekt podrobně prověřit. Poskytovatele půjček si přitom každý může jednoduše ověřit na seznamu nebankovních poskytovatelů jejichž autorem je Česká národní banka (srovnejto.cz.).

5. Nebýt unáhlený

Sáhnout po první nabídce úvěru, která se naskytuje rozhodně není chytrý čin. Své kroky je třeba pečlivě uvážit, porovnat typy úvěrů a vybrat ten, který nejvíce vyhovuje našim podmínkám.

6. Neporovnávat pouze úroky

Je třeba si uvědomit, že úroková míra není jediný faktor, který je pro žadatele o půjčku zásadní. Lepší je porovnávat sazby RPSN, které již zahrnují veškeré poplatky a tím mnohem lépe vypovídají o celkové zaplacené částce.

7. Nepodepisovat neznámé

Smlouvy o úvěrech vždy důkladně přečteme a nikdy nepodepisujeme to, čemu nerozumíme. V případě potřeby se vždy obrátíme na odborníka, případně si smlouvu odneseme k důkladnému prostudování domů.

8. Nemyslet jen na současnost

Uvědomit si, zda budu schopen splátky úvěru splácet i v budoucnu, případně zvážit další postupy, pokud ne. Nikdy ovšem nesplácíme půjčku půjčkou.

9. Nepůjčovat si na půjčku

Pokud i tak všechna opatření selžou a nebudeme schopni úvěr ze svých prostředků splácet, platí pravidlo, že nikdy nesplácíme půjčku půjčkou a snažíme se raději najít alternativní řešení.

10. Nevěřit na zázraky

Ani půjčka zázračně nemusí vyřešit vaše problémy. Navíc pokud je z nějakého důvodu úvěrovou institucí zamítnuta, není vhodné hledat možnost půjček u jiných poskytovatelů.

Banka chrání jak sebe, tak vás (Česká bankovní asociace).

Banky v České republice jsou nyní daleko opatrnější z hlediska poskytování úvěrů než před pár lety. Před uzavřením samotného úvěru důkladně prověřují, zda je klient schopen půjčku splácet. Požadují dostatečné informace o jeho osobě, zejména výši jeho pravidelného příjmu podložené pracovní smlouvou a také další informace vypovídající o schopnosti splácet. Pokud je spotřebitel v exekuci nebo již není schopen půjčky hradit, nemůže na další úvěry ani pomyslet. Banky dále zohledňují další skutečnosti, které vypovídají o samotné bonitě. Pokud banka půjčku zamítla, je třeba snížit výdaje a v případě nedostatečných příjmů se je pokusit navýšit lépe placenou prací. Lze se také s bankou domluvit na nižší půjčce, na jejíž placení budou dosavadní prostředky dostatečné (banky.cz, 2017).

Může se ale stát, že banka i přes všechnu námahu žadatele úvěr neposkytne. Neschválení úvěru je jakýmsi doporučením, že by nebyl schopen dluh splácet. Většinou se pak tito lidé obrací na nebankovní společnosti, u kterých je sice možnost poskytnutí úvěru daleko jednodušší, za to ale za velmi tvrdých podmínek (Smrčka, 2007).

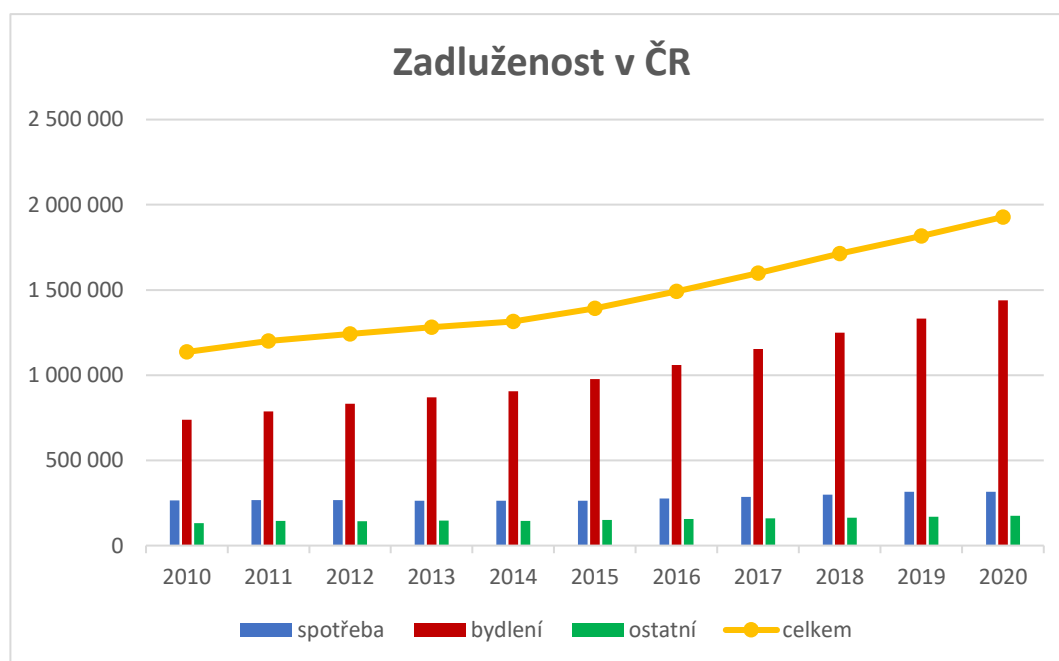
Vyřízení půjčky bývá u nebankovních institucí daleko rychlejší. Tito poskytovatelé obvykle neprověřují úvěruschopnost klienta tak důkladně jako banka, a tak se nemusíte zdržovat složitým papírováním. Úrokové sazby bývají daleko vyšší a nevyhnete se ani vysokým poplatkům, je proto dobré se vždy zaměřovat raději na RPSN. Nebankovní poskytovatelé obvykle disponují větší nabídkou finančních produktů, ze které si každý jistě vybere. Výhodou také je, že tyto instituce propagují své služby na internetu, což může ocenit zejména mladší generace (dumfinanci.cz, 2017).

Vliv vysokých splátek, nesmyslných úroků a případných sankcí při nedodržení splácení může vést k neschopnosti věřitele tyto splátky platit a osoby tak upadají do dluhové pasti. Tuto nepříznivou situaci řeší dalšími úvěry a mnohdy jsou i oběti lichvy. V roce 2016 byl vydán nový zákon o spotřebitelském úvěru, který zpřísnil podmínky pro nebankovní sektory a mnoho společností tak z důvodu jejich nesplnění muselo opustit trh (zakonyprolidi.cz, 2016). Postupně mizí rozdíly mezi bankovními a nebankovními úvěry a lichva tak postupně odchází do ústraní. Lichváři se ale stále snaží zákon obejít různými způsoby, a tak není vyloučené, že se na trhu stále neobjevují. Důležité je tento nelegální

způsob odhalit a vyhnout se tak neuváženým půjčkám, jejichž následky si pak můžeme nést celý život (Smrčka, 2007).

Důvodem předlužení bývají dle nejnovějších dat z Českého statistického úřadu výdaje plynoucí z bydlení, zejména dluhy za nájem. S tím jsou spojené i dluhy za energie a služby. Šetření ČNB poukazuje na vysoké nadhodnocení cen bydlení, a to o cca 15-20 %. Lidé si tak musí na bydlení půjčovat. Podíl úvěrů spojených s bydlením na celkovém počtu úvěrů se přibližuje téměř k 50 %. (Česká národní banka, 2019). Kvůli bydlení si lidé často půjčují rychlé půjčky, které mají vysoký úrok a výše dlužných částek tak rapidně narůstá. Snadno se tak ocitají v koloběhu dluhů, ze kterého není jednoduché se vymanit. Mohou se stát obětmi lichvářů a exekutorů. Hrozí jim riziko vystěhování z bytu a svou situaci řeší dalšími půjčkami. Mnohdy jsou tak sociálně vyloučení a vrátit se do normálního života je pro ně velmi obtížné (statistikaamy.cz, 2020).

Graf 5 Zadluženost ČR

Zdroj: vlastní zpracování dle cnb.cz

Z grafu je patrné, že se zadluženost na bydlení stále zvyšuje. V roce 2020 činil dluh na bydlení 1,438 bilionů korun, což bylo o 106 milionů korun více než předcházející rok. Celkový dluh domácností se tak vyšplhal na 1,928 bilionů korun.

3.6.2 Úpadek

Úpadek je ukotven v zákonu č. 182/2006 Sb. a je definován jako stav, kdy dlužník není schopen splácet své dluhy věřitelům.

Existují dvě formy úpadku, a to předlužení a platební neschopnost. Fakt, že své půjčky a úvěry spotřebitel platí o pár dní později ještě neznamena, že je v úpadku, jelikož zákon vyžaduje splnění hned několika podmínek současně. Abychom mohli mluvit o předlužení, musí mít dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků musí převyšovat hodnotu majetku. Je tedy například předlužen, pokud má dlužník úvěry v celkové hodnotě 1 000 000 Kč a hodnota jeho movitých a nemovitých věcí je pouze 500 000. Zákon rozeznává i tzv. hrozící úpadek, kdy je dlužník zatím schopen řádně splácet své závazky, ale v budoucnu již tato schopnost vymizí. Do druhé formy úpadku, tedy platební neschopnosti se dlužník dostává, pokud má více věřitelů a není schopen své peněžité závazky, které jsou již více než 30 dní po splatnosti, uhradit (insolvency.justice.cz).

Existují tři řešení úpadku a to konkurs, oddlužení a reorganizace. Při řešení insolvence **konkursem** je majetek dlužníka zpeněžen a tyto prostředky jsou použity při uspokojení pohledávek. Dlužník v tomto případě nemá právo s majetkem, jakkoliv nakládat, takovou pravomoc má pouze insolvenční správce. Po konkursu není dlužník osvobozen od povinnosti platit nesplacené pohledávky, na rozdíl od **oddlužení**, kdy mohou být neuspokojené pohledávky od platby osvobozeny. Oddlužení (též osobní bankrot) může být konáno buď formou plnění splátkového kalendáře, kdy dlužník musí odevzdávat po dobu pěti let své pravidelné i mimořádné příjmy a uspokojit alespoň tím 30 % dluhů, nebo jednorázovým zpeněžením majetkové podstaty, pokud to je možné (insolvency.justice.cz). Oddlužení je nadřazené insolvenční, což v praxi znamená, že pokud je osoba v insolvenční, nemůže být její majetek zároveň odebrán exekutorem (insolvenční.zona.cz). Způsob řešení úpadku lze také zmíněnou **reorganizací**, která se vztahuje pouze k podnikatelské činnosti. Je dovoleno dále vyvíjet podnikatelskou činnost, avšak v mezích tzv. reorganizačního plánu, který sleduje ozdravení samotného hospodaření. Pohledávky jsou postupně uspokojovány, ale provoz může být zachován (insolvency.justice.cz).

4 VLASTNÍ PRÁCE

Praktická část práce byla provedena metodou dotazníkového šetření. Dotazník byl vytvořen pomocí online platformy my.surveymonkey.com a byl distribuován na sociálních sítích. Průzkumné šetření proběhlo na přelomu února a března roku 2021.

Cílem průzkumu bylo zmapování úrovně finanční gramotnosti mládeže v České republice. Aby měly výsledky lepší schopnost výpovědi, byla skupina mládeže blíže specifikována na žáky druhého stupně základních škol a studenty středních škol. Pro samotný výzkum byl vytvořen dotazník s celkovým počtem 34 otázek, které byly zvoleny tak, aby co nejlépe odpovídaly požadavkům plynoucích ze Standardů finanční gramotnosti od Ministerstva financí.

Dotazník byl rozdělen na dvě dílčí části. První část zjišťovala obecné informace o respondentech, zahrnovala sociodemografické otázky a byl zkoumán celkový postoj respondentů a jejich zkušenosti s financemi. Druhá část byla definována jako vědomostní a prověřovala dosavadní znalosti respondentů. Jelikož byli dotazovaní většího věkového rozpětí, bylo v některých otázkách zohledněno, zda je zvládnutí předložené otázky vyžadováno z hlediska požadavků na žáky dané věkové skupiny. Teoretické znalosti byly následně prověřovány dílčími příklady. Celkem obsahoval dotazník 18 vědomostních otázek, z nichž tvořilo 7 jednoduchých početních příkladů, které ověřovaly finanční i matematickou znalost. Samotná struktura dotazníku je zobrazena v Příloze 1.

4.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

4.1.1 Obecná část

V první části dotazníku měli respondenti zodpovědět několik otázek týkajících se jejich osoby. Dotazování bylo na jejich pohlaví, věk a na školu, kterou studují. Měli za úkol zhodnotit svou úroveň finanční gramotnosti, která byla následně porovnána se skutečnou úrovní jejich znalostí. V neposlední řadě byl zjišťován jejich vztah k penězům, jaké dostávají kapesné a jak se získanými prostředky nakládají. Poslední dvě otázky této části zkoumaly, jaké finanční služby užívají.

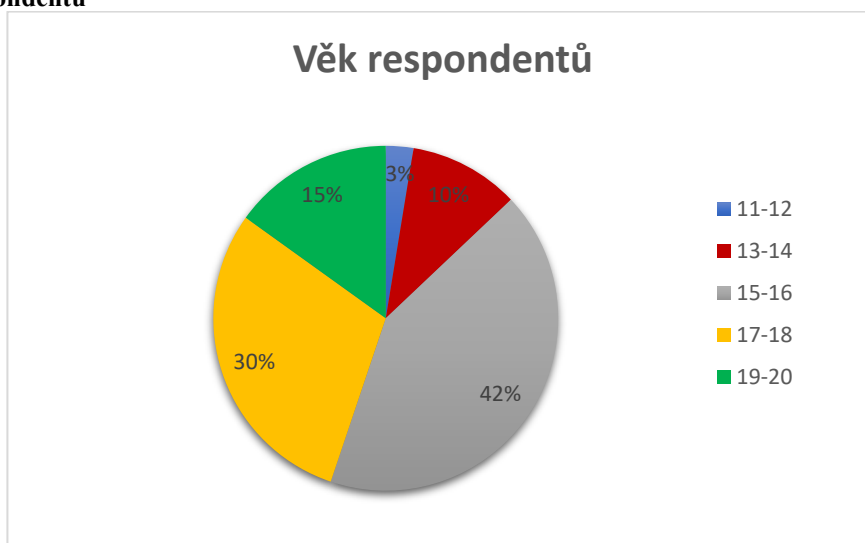
Graf 6 Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

První otázka zjišťovala pohlaví respondentů. Z grafu je patrné nerovnoměrné rozložení pohlaví dotazovaných. Z celkového počtu 232 respondentů se vrátili odpovědi od 162 žen (70 %) a od 70 mužů (30 %). Důvodem převládajících odpovědí od zástupců ženského pohlaví může být fakt, že ženy jsou více ochotnější věnovat svůj čas k vyplnění dotazníku. Ze statistiky také vyplývá, že je v populaci více žen než mužů.

Graf 7 Věk respondentů

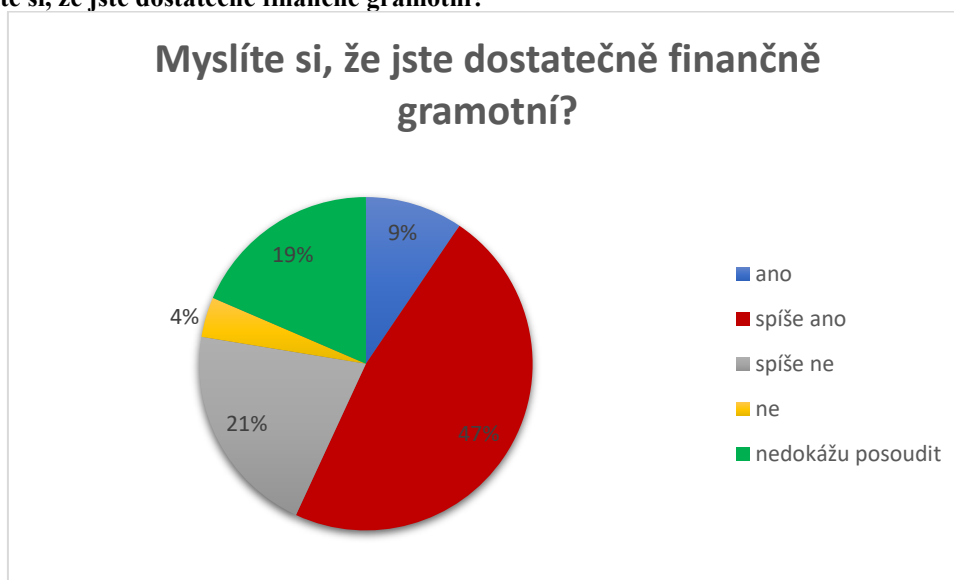
Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Pro účely statistického zpracování a posouzení požadovaných znalostí studentů, bylo třeba zjistit věkové spektrum dotazovaných. Nejvíce odpovědí (42 %) bylo získáno od studentů ve věkovém rozpětí 15-16 let. Jedná se tedy o studenty devátých ročníků základních škol a prvních či druhých ročníků středních škol. Naopak nejméně dotazovaných bylo ve věkové kategorii 11-12 let a tvořilo pouhé 3 % z celkového počtu. Poměrně velkou účast (30 %) na šetření měli žáci končících ročníků středních škol ve věku 17-18 let. Překvapující bylo procentuální zastoupení poslední věkové kategorie 19-20 let, která obsadila 15 % celkového vzorku dotazovaných. Mohlo se jednat o studenty, kteří měli odklad při zahájení školní docházky.

Celkově bylo získáno 50 responzí (22 %) od žáků druhého stupně základních škol a 182 responzí (78 %) od studentů středních škol. V rámci středoškolského studia bylo v dotazníku rozlišováno, zda se jedná o studijní obor s maturitou nebo bez maturity. Drtivá většina odpovědí přišla od studentů, jejichž studium je zakončeno maturitní zkouškou. Pouze 5 dotazovaných studuje školu, kde jsou získané znalosti ověřovány jinak než maturitní zkouškou. Dá se předpokládat, že na tyto studenty není ve škole kladen takový důraz, což se negativně projevilo ve vědomostních otázkách dotazníkového šetření.

Ve čtvrté otázce měli studenti sami vysvětlit, co si představují pod pojmem „finanční gramotnost“. Přestože existuje oficiální definice od Ministerstva financí, dá se tento pojem vyložit různě. Předložené myšlenky dotazovaných nebyly v rozporu s faktickou stránkou samotného pojmu a odpovědi byly velmi rozmanité. Nejčastěji se vyskytovala odpověď, že se jedná o schopnost hospodařit s penězi a umět s nimi nakládat. Méně často si dotazovaní pod tímto pojmem představovali spoření a investování svých peněžních prostředků a v neposlední řadě orientování se na finančním trhu. Pouze 5 respondentů nedokázalo na tuto otázku odpovědět, jednalo se o žáky základní školy, kteří se doposud neseťkali s finančním vzděláváním na škole.

Graf 8 Myslíte si, že jste dostatečně finančně gramotní?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

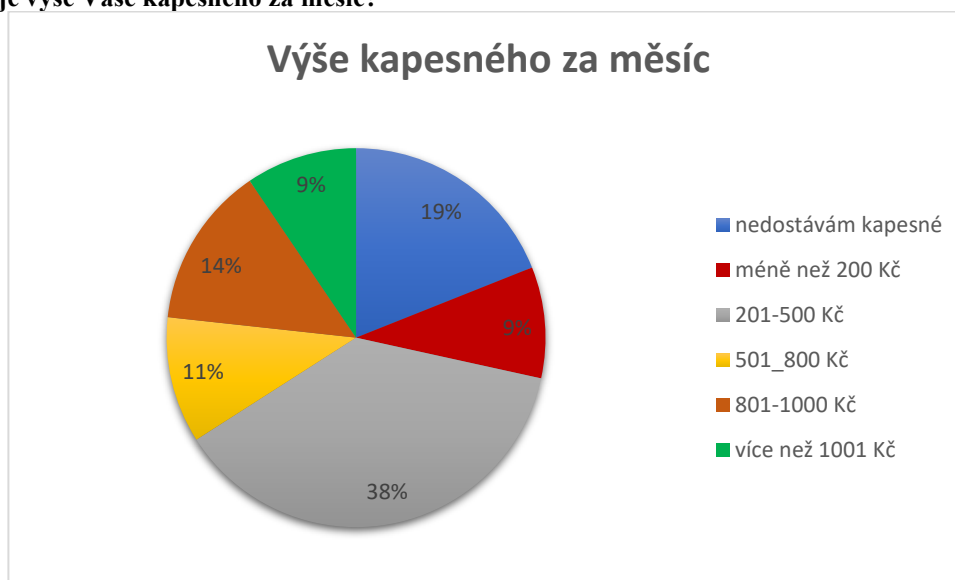
Následovala otázka, při které měli studenti sami zhodnotit svou úroveň finanční gramotnosti. Více než polovina (56 %) respondentů si myslí, že je dostatečně finančně vzdělaná a z toho 9 % zvolilo odpověď „ano“, tudíž lze předpokládat, že jsou si svými znalostmi skutečně jisti. Čtvrtina dotazovaných svou úroveň finančního vzdělání hodnotí negativně a zbylých 19 % nedokáže posoudit svou úroveň finanční gramotnosti. Bylo zjištěno, že studenti své skutečné znalosti ve finanční sféře velmi přeceňují. Tato problematika bude více probrána v závěru kapitoly.

Dalších pět otázek se týkalo vztahu školy a finanční výuky. Respondentům byla položena otázka, zda se již ve škole setkali s finančním vzděláváním, či nikoliv, případně v jaké formě. Během svého studia se 32 % studentů neseťkalo s nějakou formou finanční výuky. Povědomí o finančním světě získali studenti nejčastěji z jiných předmětů ve škole

jako například matematiky, ekonomiky nebo občanské výuky. Samostatný předmět zabývající se finanční gramotností absolvovalo na škole pouze 29 respondentů. O něco málo více studentů se setkalo s finančním vzděláváním alespoň ve formě přednášek nebo besed s finančním specialistou. Někteří se věnují této problematice ve svém volném čase nebo je o financích informuje rodina či práce.

Ti, kteří se s finanční výukou už setkali, měli odpovědět, zda tomu tak bylo na základní, nebo až na střední škole. Třetina dotazovaných byla s finanční sférou seznámena až v průběhu studia na střední škole, zbylé dvě třetiny již při základním vzdělávání. Jeden respondent se setkal s finanční gramotností už ve školce, nelze ovšem předpokládat, že se jednalo o znalost, kterou by využil v dospělém životě. Pozitivní zjištění bylo, že 73 % respondentů považuje vzdělání ve škole týkající se finančnictví za přínosné. Ovšem 62 % dotazovaných uvedlo, že neshledává výuku finanční gramotnosti na jejich škole za dostatečnou a 74 % studentů by uvítalo, kdyby je škola v této problematice více vzdělávala. Pouze 21 % se o finance nezajímá, a tudíž nepožaduje finanční vzdělání od školy. Zbýlých 5 % uvedlo, že jsou s úrovní výuky finanční gramotnosti na jejich škole spokojeni, nebo již finančním mechanismům dostatečně rozumí a nepotřebují tudíž další vzdělávání. Jednalo se však pouze o subjektivní názory studentů a nelze z nich vyvodit skutečnou úroveň výuky ve škole.

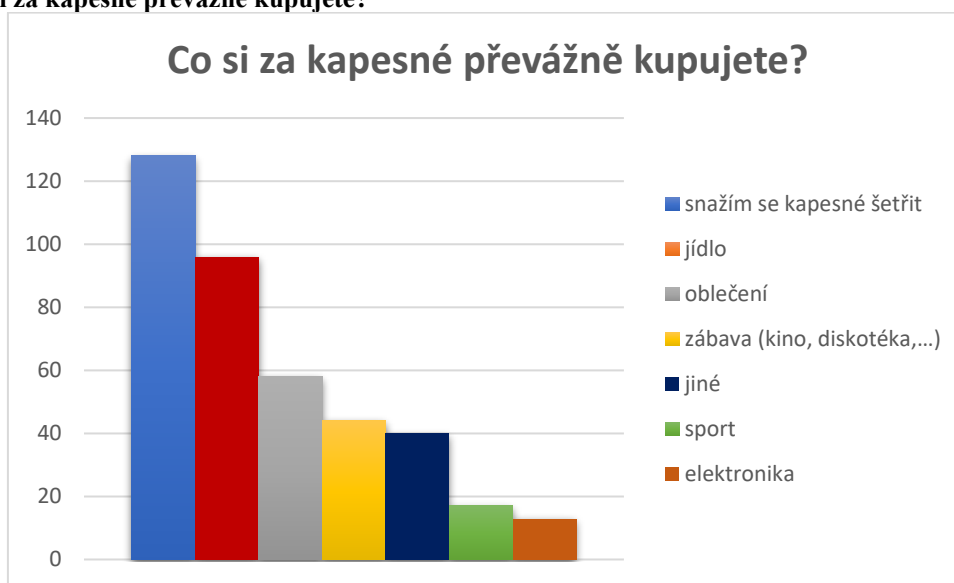
Graf 9 Jaká je výše Vaše kapesného za měsíc?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Aby bylo možné lépe určit finanční profil studentů, byly jim položeny celkem tři otázky týkající se kapesného a následně i doplňující otázka ohledně jejich příjmů. Prostřednictvím kapesného může rodič tvořit základní finanční návyky již od útlého věku. Z uvedeného grafu je patrné, že nejčastější výše kapesného za měsíc se pohybuje v rozmezí od 201 do 500 Kč. Do této skupiny patří 17 žáků ze základních škol a 70 středoškoláků, což odpovídá 38 % z celkového počtu dotazovaných. Pokud bychom se zaměřili pouze na žáky základních škol, pohybovala by se nejvyšší četnost responzí také v tomto intervalu. Potvrdil se tím výzkum Abeceda peněz z roku 2019 provedený Českou spořitelnou, při kterém bylo zjištěno průměrné kapesné 330 Kč pro žáky základních škol. Kapesné zároveň nedostává 19 % dotazovaných a nelze jednoznačně určit, zda je důvodem vlastní příjem respondenta, nebo jiná skutečnost. Z průzkumu bylo ale zjištěno, že téměř dvě třetiny z respondentů, kteří nedostávají kapesné, mají i svůj příjem v podobě brigády. Nejmenší procentuální zastoupení dosahovalo měsíční kapesné do 200 Kč (9 %) a nad 1001 Kč (9 %). Polovina dotazovaných s měsíčním kapesným pod 200 Kč považuje tuto výši za dostatečnou.

Graf 10 Co si za kapesné převážně kupujete?

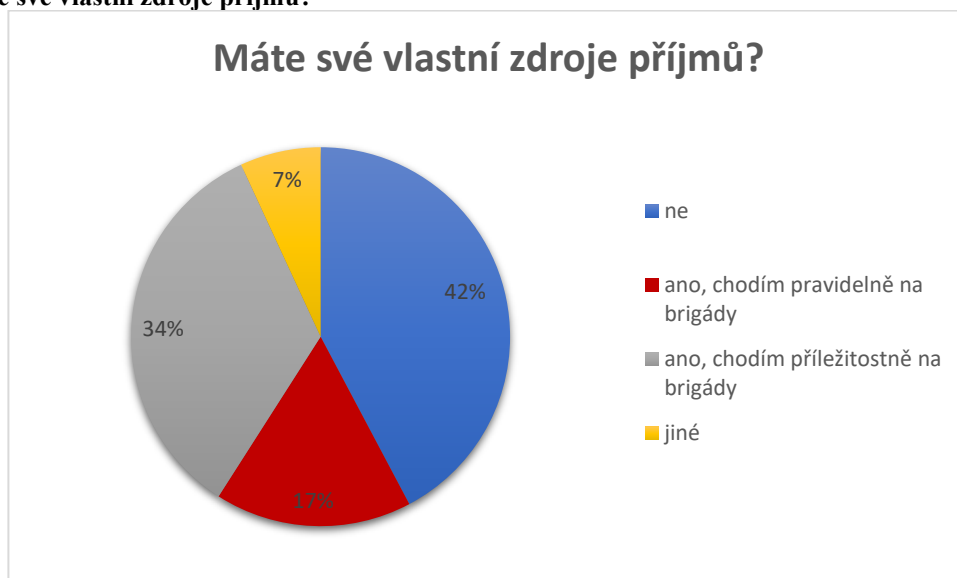

Graf zobrazuje odpovědi na otázku, jak žáci nakládají se svým kapesným. U této otázky byla možnost výběru více odpovědí. Více než polovina dotazovaných se snaží své kapesné šetřit, což značí zodpovědný přístup žáků ke svým financím. Nelze ovšem konstatovat, že se touto informací lze řídit, neboť se skutečné využití finančních prostředků může lišit. Respondenti nejvíce utrací za jídlo, oblečení a za zábavu, což se u dotazovaných v těchto věkových kategoriích dá předpokládat. Nejméně byla označena odpověď „elektronika“, jelikož je poměrně drahá a většina studentů si ji nemůže ze svých finančních

zdrojů dovolit pořídit. V dotazníku byla možnost i otevřené odpovědi, ve které se nejčastěji opakovala varianta, že je kapesné utráceno za dopravu a kosmetiku. Tuto odpověď lze vzhledem k převažujícímu počtu žen předpokládat.

V návaznosti na to, kolik kapesného dostávají, byla respondentům položena doplňující otázka, zda je pro ně výše kapesného dostačující. Více než polovina žáků je s částkou kapesného spokojena. Téměř pro čtvrtinu žáků je jejich kapesné nedostačující, ale mají i jiné zdroje příjmů. Část studentů uvedla, že si s kapesným nevystačí, ale zbytek výdajů jim zaplatí rodiče. Pouze jeden dotazovaný uvedl, že si peníze musel půjčit od kamaráda.

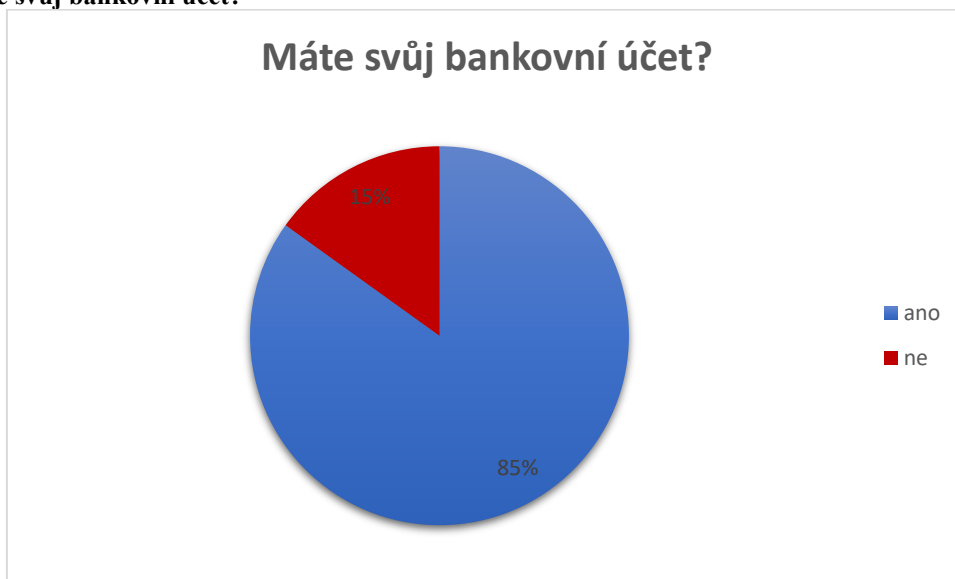
Graf 11 Máte své vlastní zdroje příjmů?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Poslední otázka, která dokončovala finanční profil respondentů, se zabývala tím, zda mají své vlastní zdroje příjmů. U studentů základních a středních škol nelze předpokládat, že by měli stabilní měsíční příjem. Prostřednictvím brigád se ale 51 % studentů snaží zvýšit své finance, ať už pravidelnými či nárazovými brigádami. Mezi dotazovanými byli i tací, kteří by na brigádu rádi chodili, ale nynější koronavirová situace jim to nedovoluje. Dva respondenti dokonce uvedli, že mají svou vlastní firmu a podnikají. Zbylých 42 % tázaných zatím nedisponuje vlastními zdroji příjmů. Jednalo se zejména o studenty základních škol, u kterých nelze vlastní finanční příjmy vyžadovat vzhledem k jejich nízkému věku.

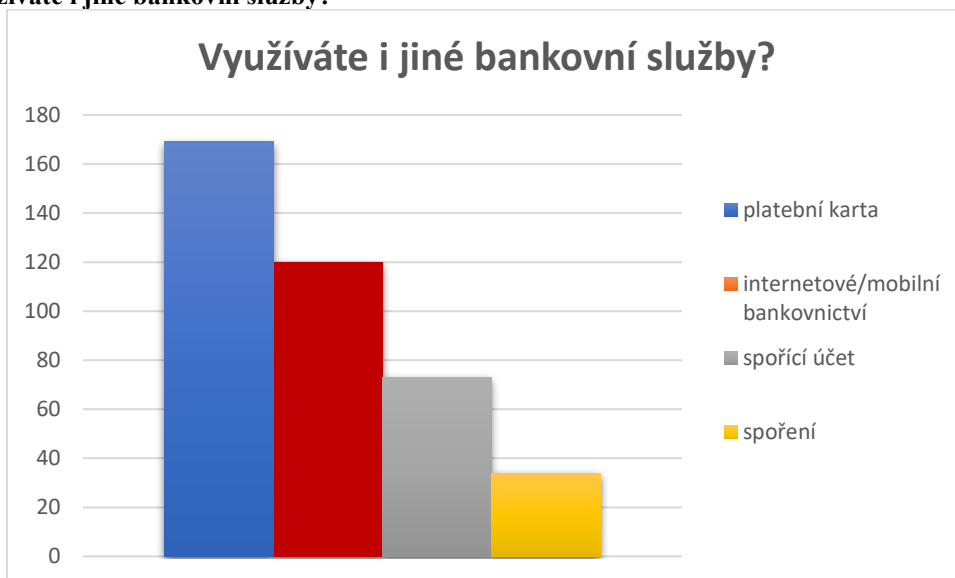
Graf 12 Máte svůj bankovní účet?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Poslední dvě otázky se týkaly finančních služeb, které studenti využívají. Konkrétně byli tázáni, zda vlastní bankovní účet, který dnes již patří k základním finančním produktům. Drtivá většina (85 %) respondentů vlastní běžný účet a lze předpokládat, že byl založen spíše rodiči než samotnými studenty.

Graf 13 Využíváte i jiné bankovní služby?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Výsledky patrné z uvedeného grafu nejsou nijak překvapující. Respondenti měli za úkol zvolit, jaké další finanční služby využívají s možností jedné nebo více voleb odpovědi. Předchozí otázka poukázala na to, že většina studentů dnes již vlastní bankovní účet, ke kterému se běžně zřizuje i platební karta. Tu vlastní 73 % z celkového počtu dotazovaných. Objevili se ale i tací (32 respondentů), kteří i přes vlastnictví bankovního účtu nepoužívají a nevlastní platební kartu. V tomto případě se spíše než o běžné účty jednalo o účty spořicí. Lze také předpokládat, že někteří studenti jsou vlastníci běžného účtu, ale nemají pravomoc s penězi na účtu nakládat. Na druhém místě se v oblíbenosti finančních služeb objevilo mobilní nebo internetové bankovníctví a výrazných responzí se dočkalo i spoření. Nelze však určit o jaký druh spoření se jedná a zda za spoření nepovažovali respondenti i spořicí účet.

4.1.2 Vědomostní část

Otázky v rámci vědomostní části byly voleny tak, aby co nejlépe korespondovaly s oficiálními požadavky pro danou věkovou skupinu. Studenti se v průběhu vyplňování znalostního testu setkali s pojmy úrok, RPSN, debetní a kreditní karta, inflace a jejich teoretické znalosti byly ověřovány jednoduchými početními příklady matematického i finančního rázu. Na studenty bylo apelováno, aby odpovědi nehledali na internetu, nehádali a v případě, že by odpověď neznali, měli zvolit možnost „nevím“.

První otázka vědomostní části se týkala přepočtu české koruny na cizí měnu, konkrétně na eura. Respondenti byli v první řadě tázáni, zda ví, jaký je přibližně aktuální kurz eura vůči české měně. Většina odpovědí byla správná a odhadovaná hodnota se pohybovala v rozmezí od 24-30 Kč/EUR. Nejvyšší četnost odpovědí se nacházela v intervalu od 26-27 Kč/EUR, což lze považovat za nejpřesnější odpověď. Pouze 6 respondentů nedokázalo na otázku odpovědět.

Graf 14 Příklad na přepočet měny

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Následoval příklad, jehož zadání znělo takto:

V únoru jsem nakoupil 1 000 EUR. V kurzovním lístku banky bylo uvedeno: nákup 26,2 Kč/EUR a prodej 26,4 Kč/EUR. V březnu se kurz změnil: nákup: 26,3 Kč/EUR a prodej 26,5 Kč/EUR. Pokud bych chtěl eura směnit zpět na českou měnu, prodělal bych, nebo vydělal?

Tato otázka měla prověřit, zda se studenti orientují v kurzovním lístku a dokáží se vyznat v pojmech nákup a prodej. Bylo nutné si uvědomit, že pokud se směňují eura v bance, jsou uvedené částky psány z hlediska banky, nikoliv z pohledu nakupujícího. Při nákupu bylo tedy nutné počítat s částkou 26,4 Kč/EUR, která byla u banky uvedena jako prodej. Pokud by zákazník chtěl při změně kurzu následně eura prodat, počítal by s hodnotou 26,3 Kč/EUR. Správná odpověď je tedy, že by prodělal a to 100 Kč. Příklad nebylo nutné přímo počítat, ale pouze si uvědomit, že jsou částky psány z pohledu banky. Správně odpovědělo pouze 28 % dotazovaných a 25 % nedokázalo příklad spočítat.

Dle požadavků plynoucích ze Standardů finanční gramotnosti by tento příklad měli umět spočítat studenti středních škol. Je požadována orientace v kurzovním lístku a schopnost vybrat nejvhodnější způsob směny. Otázka byla proto dále posuzována pouze u středoškoláků, jejichž celkový počet činil 182. Správně odpovědělo pouze 29 %, což bylo o 1 % více, než u žáků základních škol. Lze proto konstatovat, že vyšší vzdělání nemá vliv na schopnost orientace v kurzech a při samotné směně.

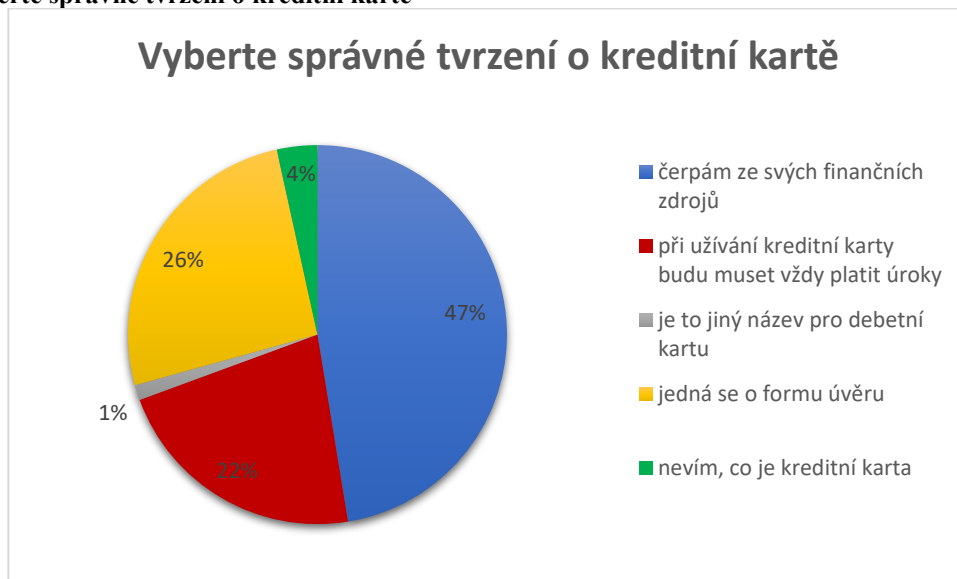
Graf 15 Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Další otázka byla do průzkumu zařazena proto, že by ji dle Standardů měli zvládnout vyřešit i žáci druhého stupně základních škol. Bylo zjišťováno, zda respondenti znají rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Správnou odpověď, že debetní kartou čerpáme ze svých prostředků a kreditní kartou z cizích prostředků, zvolilo 45 % dotazovaných. S otázkou si nevědělo rady 23 % a 7 % si dokonce myslí, že kreditní karta slouží k dobití kreditu. Mylně se 5 % dotazovaných domnívá, že mezi těmito kartami není žádný rozdíl.

Graf 16 Vyberte správné tvrzení o kreditní kartě

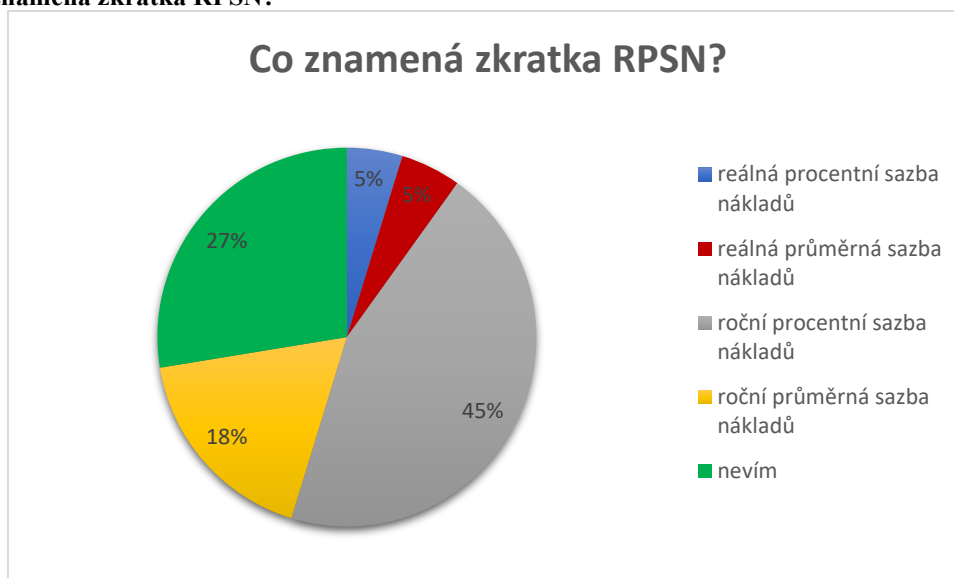

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Cílem další otázky bylo zjistit, zda skutečně rozumí rozdílu mezi kreditní a debetní kartou. Dle grafu zobrazeného výše je patrné, že těmto pojmům reálně nerozumí. Respondenti měli vybrat správné tvrzení o kreditní kartě. Překvapující bylo, že 47 % dotazovaných zvolilo odpověď, že kreditní kartou lze čerpat ze svých finančních zdrojů a v předchozí otázce tuto možnost zvolilo pouze 20 %. Správnou odpověď, že se jedná o formu úvěru, zvolilo 26 % všech dotazovaných. Část studentů (22 %) nejspíše správně označilo kreditní kartu za formu úvěru, ale mylně se domnívá, že bude muset vždy platit úroky. To platí pouze v případě, že půjčené peněžní prostředky nesplatí v bezúplatném období.

Následujících 5 otázek mělo zjistit, zda studenti znají pojmy úrok, RPSN a dokáží je využít v praktickém příkladu.

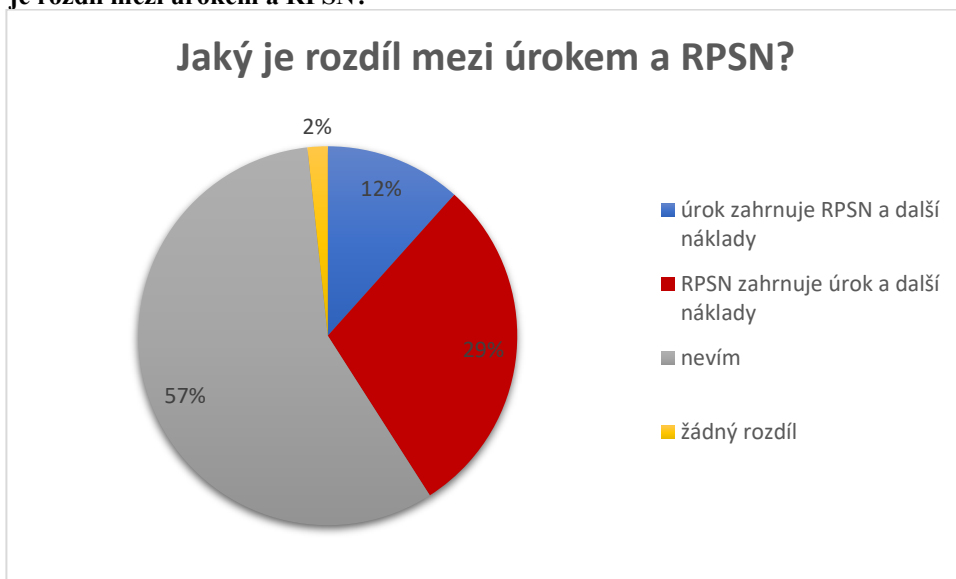
Graf 17 Co znamená zkratka RPSN?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že 45 % studentů zvládlo zkratku RPSN definovat. Jedná se o roční procentní sazbu nákladů. Pokud bychom opět posuzovali pouze znalosti středoškoláků, zvýšilo by se procento úspěšnosti na 49 %. S touto otázkou si nevědělo rady 27 % a zbytek odpovědí byl nesprávných.

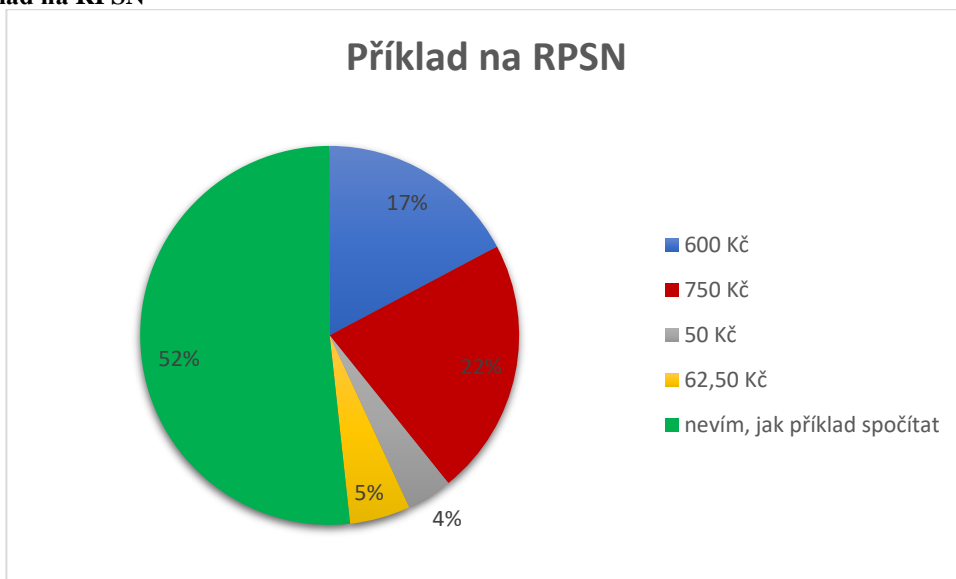
Graf 18 Jaký je rozdíl mezi úrokem a RPSN?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

S pojmem RPSN se neodlučitelně pojí samotný pojem úrok. Více než polovina neznala rozdíl mezi definicemi pojmů. Správnou odpověď zvolilo pouze 29 % studentů. Bylo tedy prokázáno, že někteří studenti sice znají pojem RPSN a dokáží ho slovně definovat, ale v praxi tento pojem neumí použít. V předchozí otázce zvolilo správnou odpověď 104 respondentů (45 %), ale pouze 47 z nich (42 %) správně definovalo rozdíl mezi RPSN a úrokem.

Graf 19 Příklad na RPSN

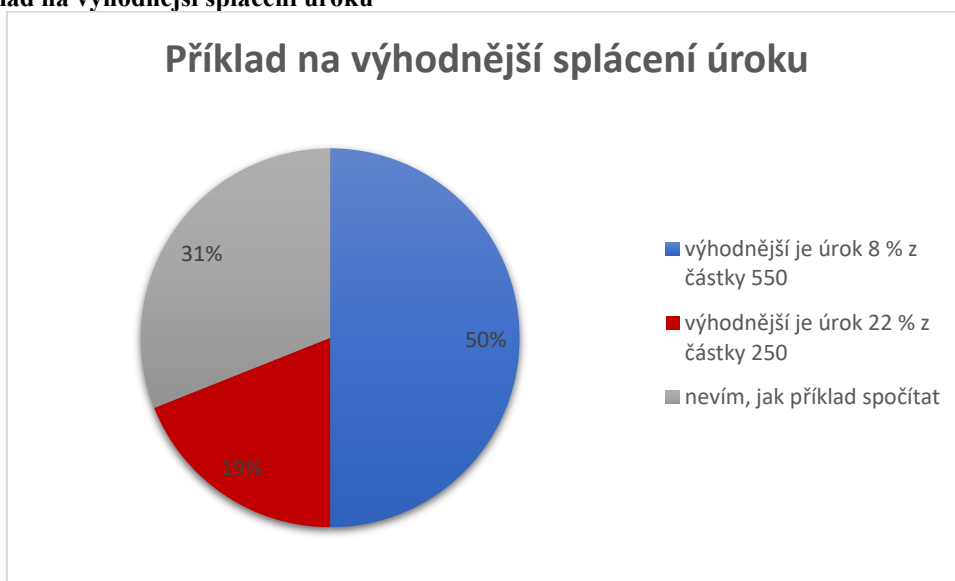
Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Teoretické znalosti z této oblasti byly následně ověřeny příkladem, jehož zadání znělo takto:

Půjčíte si u nebankovní společnosti částku 3 000 Kč se splatností do 1 měsíce. Úroková sazba je 20 % a RPSN je 25 %. Jaká bude výše přeplatku?

Tento příklad měl prokázat, zda umí respondenti pojem využít v praxi. Studenti měli zhodnotit, zda při výpočtu použijí úrokovou sazbu, nebo RPSN. Při použití 20 % úrokové sazby došlo k mylnému výsledku, 600 Kč, 17 % dotazovaných. Při výpočtu je nutné vždy použít RPSN, jelikož zahrnuje veškeré náklady a poplatky, které klient skutečně na úvěru přeplatí. Pokud bylo při výpočtu použito procento RPSN, byl zjištěn výsledek 750 Kč. Takto odpovědělo 22 %. Jelikož se jednalo o úvěr se splatností do jednoho měsíce, musel být tento výsledek ještě vydělen dvanácti, abychom zjistili měsíční přeplatek. Ke správnému výsledku 62,5 Kč se dopočítalo pouze 5 % respondentů a více jak 50 % studentů příklad nedokázalo spočítat. Pouze 5 dotazovaných dokázalo na poslední 3 otázky odpovědět správně. Průzkum poukázal na velmi malou znalost studentů jak v teoretické, tak praktické části.

Graf 20 Příklad na výhodnější splácení úroku

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Příklad byl do průzkumu zařazen na základě výsledků z měření finanční gramotnosti, který proběhl v lednu 2020 a byl zacílen na dospělou populaci. Průzkum přinesl zjištění, že lidé mají problémy s jednoduchými početními příklady, nedokáží použít trojčlenku a procentní výpočty. Proto byl podobný příklad zahrnut i do tohoto dotazníku a cílem bylo zjistit úroveň matematických dovedností studentů. Příklad je sice finančního rázu, ale k jeho

výpočtu není zapotřebí žádné finanční gramotnosti. Se svými znalostmi by ho měli zvládnout vyřešit i žáci druhého stupně základních škol. Byla potřeba zjistit částka odpovídající procentuálnímu podílu z celku. Při porovnání obou vypočítaných částek museli respondenti zvolit logicky tu menší, jelikož se jednalo o placení úroku. Správné odpovědi se dopočítala přesně polovina respondentů. Bylo překvapující, že ač se jednalo o velmi jednoduchý matematicky příklad, část (31 %) nevěděla, jak ho spočítat. Výsledky poukazují na nedostatečné základy matematiky. Nelze předpokládat, že tuto znalost bude mít dospělá populace, když i studenti měli s takto jednoduchým příkladem potíže.

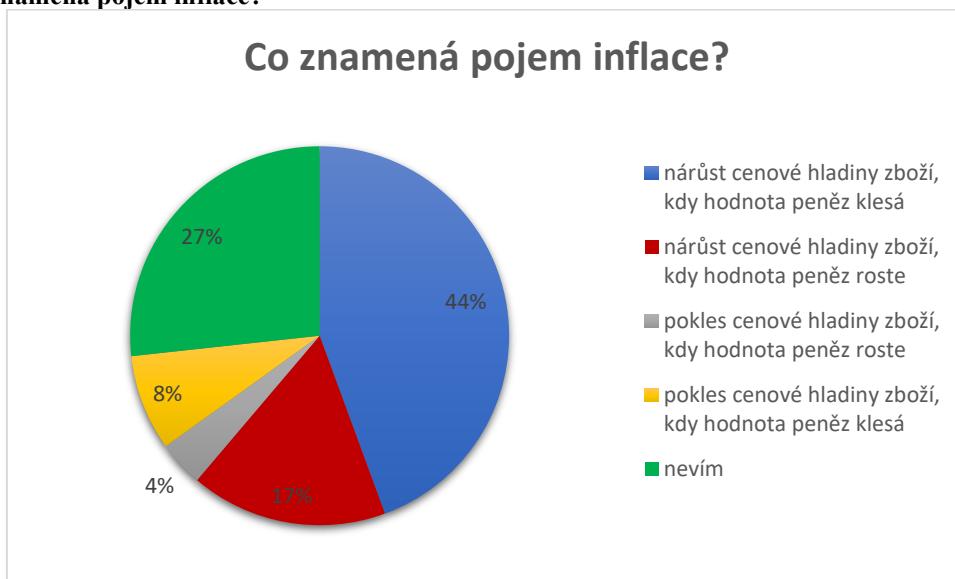
Graf 21 Příklad na výhodnější úrokovou sazbu

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Následoval příklad na určení výhodnější úrokové sazby, kde byla zkoumána znalost různých typů úrokových sazeb. Bylo zjišťováno, zda respondenti znají rozdíl mezi měsíčním úročením (p. m.) a ročním úročením (p. a.). Při zvolení úrokové sazby 2 % p. m. by činila celková roční úroková sazba 24 %. Z tohoto důvodu by bylo výhodnější zvolit úvěr s úrokovou sazbou 22 % p. a. Správně odpovědělo pouze 19 % respondentů. Více než polovina studentů neprokázala tuto znalost a nedokázala příklad spočítat. Poměrně často (20 %) se objevovala responze, že bylo uvedeno málo údajů o úvěru a z tohoto důvodu nebylo možno příklad vypočítat. Pro zjednodušení jsme neuvažovali další skutečnosti, což bylo uvedeno v zadání příkladu, tudíž ani tato odpověď nebyla správná.

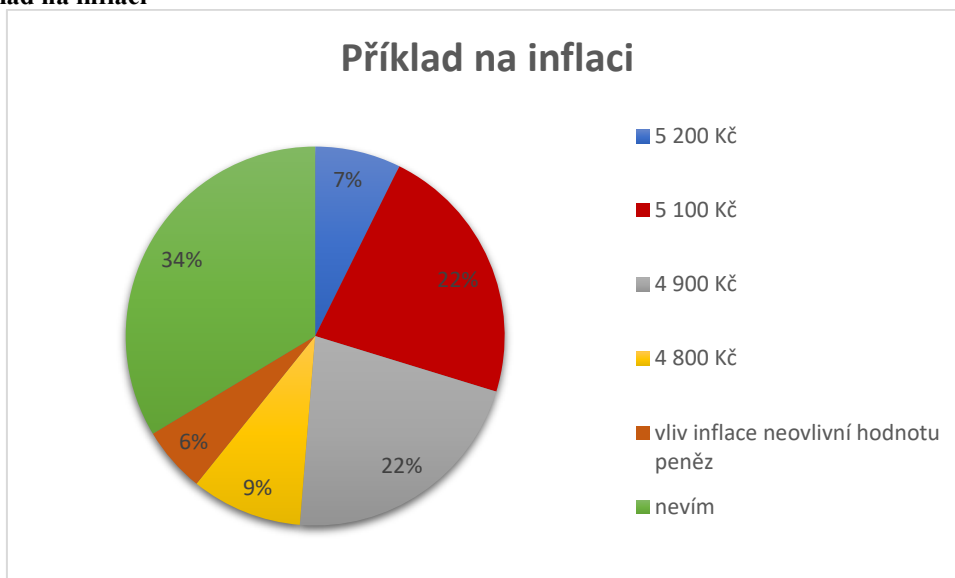
Graf 22 Co znamená pojem inflace?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Další dvě otázky se týkaly inflace. Správnou odpovědí na výše položenou otázku je, že inflace znamená nárůst cenové hladiny zboží, kdy hodnota peněz klesá. Takto dokázalo odpovědět 44 % studentů. Celkem velké procento (27 %), si s otázkou nevědělo rady a lze usoudit, že se s pojmem dříve nesetkalo.

Graf 23 Příklad na inflaci

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Na předchozí teoretickou otázku navazoval příklad, který měl ověřit, zda respondent definici inflace opravdu rozumí. Znění příkladu bylo následující:

Určete, jakou hodnotu bude mít následující rok částka 5 000 Kč, jestliže předpokládáme roční míru inflace ve výši 2 %.

Z definice je patrné, že hodnota peněz ve vztahu k inflaci klesá. Bylo proto nutné zjistit 2 % z celkové hodnoty a tu následně odečíst od uvedené částky. Správná odpověď (4900 Kč) čítala pouze 22 % responzí. Teoreticky dokázalo inflaci popsat 103 respondentů, praktický příklad už vyřešilo jen 41 z nich. Téměř čtvrtina respondentů (22 %) pouze nesprávně přičetla hodnotu k uvedené částce, zbylé dvě odpovědi nedávaly matematicky žádný smysl. Stejně jako u předešlých příkladů jsme se setkali s relativně vysokým procentem (34 %), kdy studenti nevěděli, jak příklad spočítat.

Graf 24 Do čeho lze investovat?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

V další otázce měli dotazovaní napsat, do čeho lze investovat finanční prostředky. Nejvíce se opakovaly čtyři odpovědi. Nejčastější odpovědi byly, že se dá investovat do cenných papírů, převážně do akcií nebo dluhopisů. Na druhém místě se objevovaly investice do nemovitostí, ať už do pozemků nebo bytů. Značnou četnost odpovědí zaznamenaly i kryptoměny, zejména pak bitcoin. Respondenti často uváděli možnost investic do vzácných kovů a zlata. Jelikož jsou respondenti i z řad žáků základních škol, objevovaly se odpovědi typu: do rodiny, zábavy, vzdělání a oblečení.

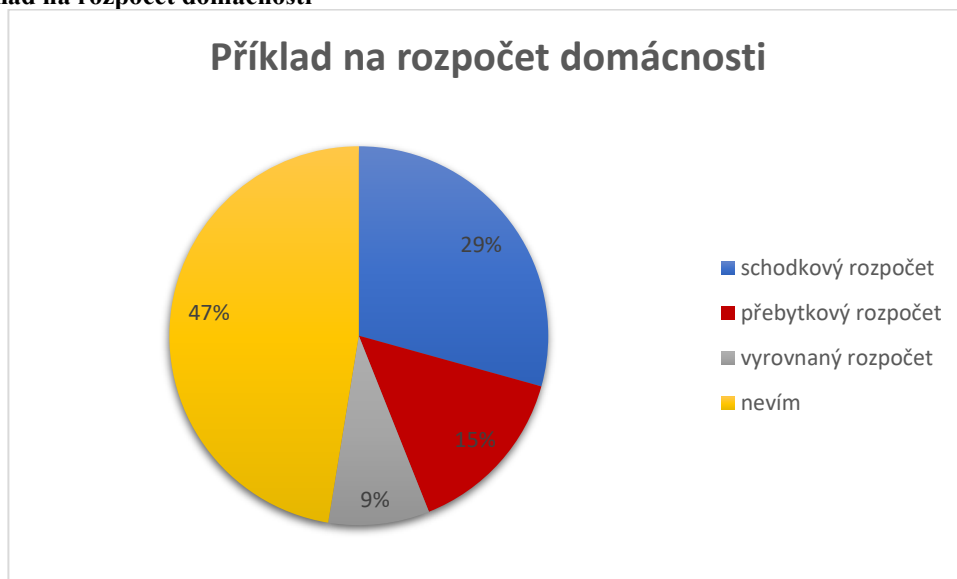
Graf 25 Na co lze využít naspořené prostředky ze stavebního spoření?

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Z grafu lze vyčíst, na co si respondenti myslí, že lze využít naspořené prostředky ze stavebního spoření. Více než polovina (52 %) responzí byla nesprávná, jelikož získané prostředky mohou být použity na cokoliv. Pouze následný úvěr je vázán na financování spojené s bydlením. Správné odpovědi se vrátily pouze od 18 % tázaných.

Graf 26 Příklad na rozpočet domácnosti

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

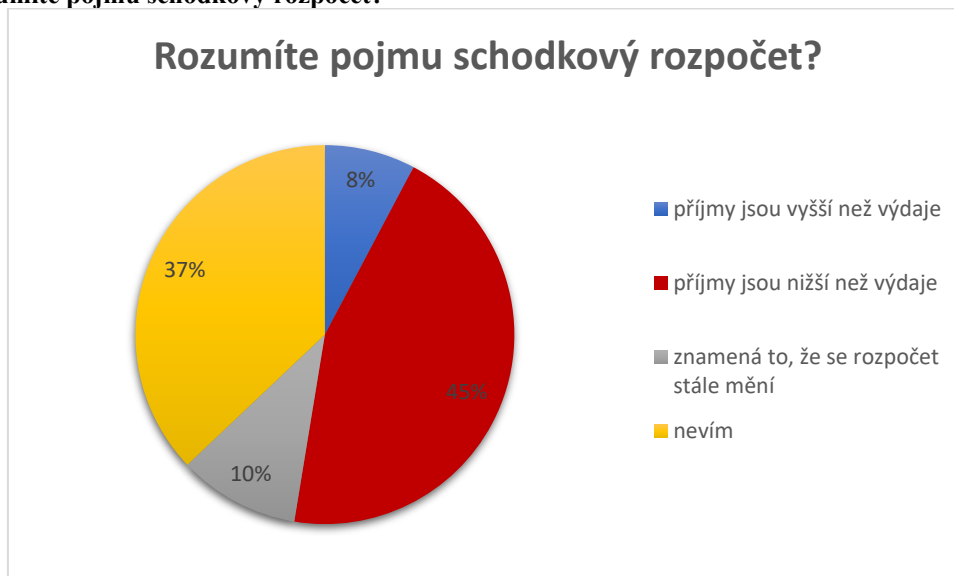
Jelikož je poměrně velká část Standardů finanční gramotnosti věnována rozpočtu domácnosti, byly vybrány tři otázky, které měly tyto znalost prověřit. Jako první byl zadán příklad, ve kterém bylo za úkol určit, o jaký typ rozpočtu se jedná. Jeho znění bylo následující:

Určete, o jaký typ rozpočtu se jedná. Rodina Nováková má za měsíc březen tyto příjmy a výdaje: jídlo 4000 Kč, nájem 6500 Kč, nákup lednice 8200 Kč, hrubá mzda pana Nováka 35 300 Kč, čistá mzda pana Nováka 30 000 Kč, jednorázový peněžitý dar rodičů 3000 Kč, hypotéka na dům 9500 Kč, oblečení 5200 Kč, dovolená 12 500 Kč, mateřská paní Novákové 12 000 Kč, nedoplatek za energie 2000 Kč.

U tohoto příkladu bylo nutné vyčíslit celkové příjmy a výdaje domácnosti. Při správných výpočtech měly vyjít celkové příjmy ve výši 45 000 Kč a celkové výdaje 47 900 Kč. Pomocí jednoduché analýzy bilance rozpočtu bylo zjištěno, že je rodina Nováková za daný měsíc v mínusu 2900 Kč a jednalo se tedy o schodkový rozpočet. Tuto možnost zvolilo 29 % dotazovaných. Na zmatení studentů byla v příkladu zadána i hrubá mzda pana Nováka, která ale při výpočtu nebyla použita. Pokud však student místo čisté mzdy použil hrubou, nejspíše mu vyšla celková bilance rodiny v plusu a označil tedy rozpočet jako přebytkový. V příkladu ale mohli studenti udělat hned několik chyb a nelze počet nesprávných odpovědí spojovat pouze s tímto jedním špatným výpočtem. Bylo nutné si uvědomit, že do rozpočtu se započítávají položky jednorázového i pravidelného charakteru. Nutno podotknout, že téměř polovina studentů (47 %) nevěděla, jak danou úlohu

vyřešit. Příklad byl ovšem vcelku jednoduchý a lze se domnívat, že vysoké procento nesprávných odpovědí bylo zapříčiněno i tím, že byl příklad časově náročnější a studenti nebyli ochotni se do výpočtu zapojit. Všechny faktory, které byly v dané úloze použity, mají spojitost s požadavky plynoucími ze Standardů pro základní a střední školy.

Graf 27 Rozumíte pojmu schodkový rozpočet?

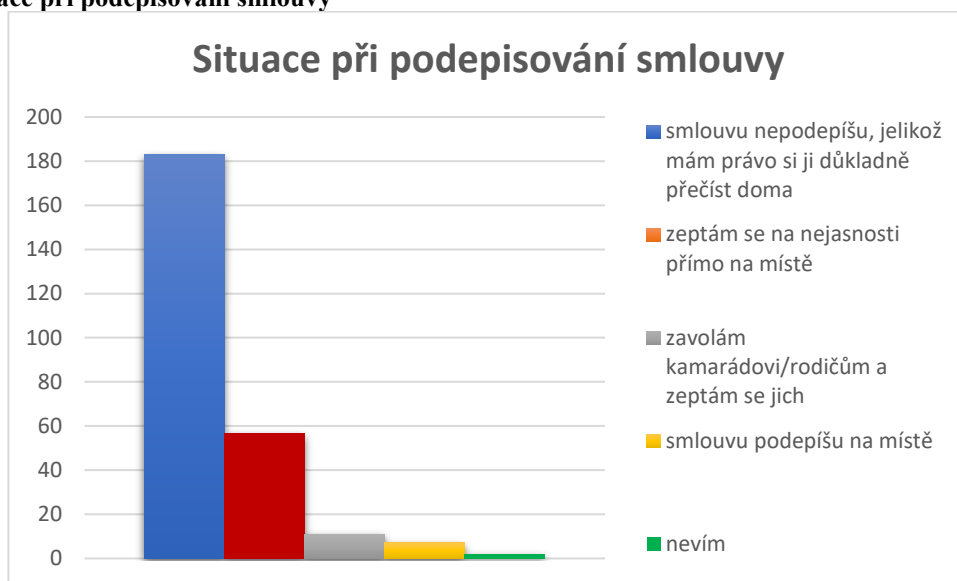

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Jelikož byli respondenti v minulé otázce tázáni, zda se jedná o schodkový nebo přebytkový rozpočet, bylo nutné ověřit, zda tomuto pojmu skutečně rozumí. Bylo zjištěno, že pojem dokáže vysvětlit pouze 45 % respondentů a 37 % pojem nezná. Lze tedy předpokládat, že nižší počet správných odpovědí v minulé otázce byl zapříčiněn i tím, že studenti nevěděli, na co mají odpovídat.

V závěru měli studenti napsat, jakým způsobem by řešili příliš vysoké výdaje domácnosti. Odpovědi byly velmi rozmanité. Pro představu bylo vybráno několik z nich: omezení výdajů na jídlo, oblečení, elektřinu, vodu, dovolenou, šetřením peněz stranou, případně najít lépe placené nebo druhé práce.

Graf 28 Situace při podepisování smlouvy

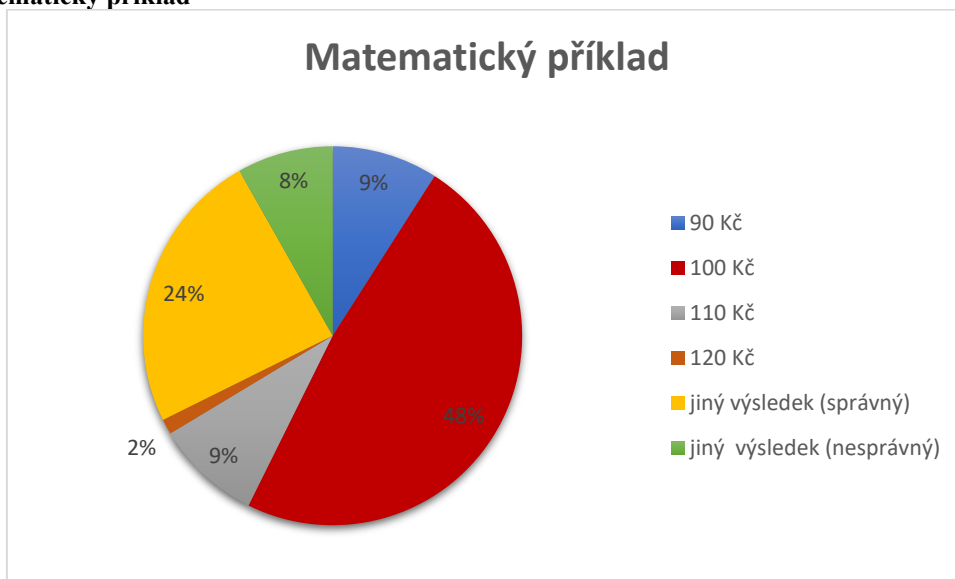
Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Respondentům byla popsána situace při podepisování smlouvy a jejich úkolem bylo určit, jak by se v dané situaci zachovali s možností více odpovědí. Zadání bylo následující:

Představte si, že podepisujete smlouvu s finanční institucí. Smlouvě ale úplně nerozumíte, a tak si ji chcete prostudovat v klidu doma. Instituce však tento požadavek zamítne. Co v takové situaci uděláte?

Tento druh otázky byl do dotazníku zahrnut pro zjištění, zda si studenti myslí, že musí smlouvu podepsat na místě. Tuto variantu zaškrtno pouze 7 respondentů a překvapivě tuto odpověď zvolili i studenti středních škol. Zbylé odpovědi byly všechny správně. Nejvyšší četnost odpovědí získala varianta „smlouvu nepodepíšu, jelikož mám právo si ji důkladně přečíst doma“, kterou odpovědělo 183 dotazovaných. Studenti tak potvrdili své povědomí o tom, jak se správně zachovat v dané situaci.

Graf 29 Matematický příklad

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Na závěr dotazníkového šetření byl studentům předložen jednoduchý matematický příklad. Zadání znělo takto:

Čokoláda a jogurt stojí dohromady 110 Kč. Čokoláda je o 100 Kč dražší než jogurt. Kolik stojí čokoláda?

Oproti jiným příkladům nebyla ve výběru možností zařazena správná odpověď. Tu museli respondenti sami určit. Při správném postupu výpočtu by se studenti měli dostat k výsledku 105 Kč, který zvládlo určit pouze 25 % všech dotazovaných. Tím bylo opět potvrzeno, že daný vzorek studentů neovládá základní matematické výpočty a úvahy.

4.1.3 Celkové výsledky

Pro lepší orientaci ve výsledcích byly sečteny správné odpovědi u jednotlivých otázek. Vědomostní otázky č. 1, 12 a 16 byly z hodnocení vyřazeny, jelikož by jejich správnost byla posuzována pouze ze subjektivního hlediska.

Tabulka 3 Správné odpovědi žáků základních škol

<i>otázka</i>	<i>počet správných odpovědí</i>	<i>relativní četnost (%)</i>
<i>otázka č. 2</i>	14	28
<i>otázka č. 3</i>	16	32
<i>otázka č. 4</i>	6	12
<i>otázka č. 5</i>	14	28
<i>otázka č. 6</i>	10	20
<i>otázka č. 7</i>	0	0
<i>otázka č. 8</i>	21	42
<i>otázka č. 9</i>	3	6
<i>otázka č. 10</i>	11	22
<i>otázka č. 11</i>	5	10
<i>otázka č. 13</i>	5	10
<i>otázka č. 14</i>	8	16
<i>otázka č. 15</i>	11	22
<i>otázka č. 17</i>	35	70
<i>otázka č. 18</i>	8	16

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Výše zobrazená tabulka vyčísluje četnosti správných odpovědí podle jednotlivých otázek u žáků druhého stupně základních škol. Je patrné, že největší problém pro tuto věkovou skupinu představovala otázka č. 7, kterou nezodpověděl ani jeden respondent. V této otázce měli studenti určit výši přeplatku za pomoci RPSN. Otázka byla pro žáky základních škol poměrně složitá, a tak toto zjištění není nijak překvapující. Druhou nejmenší relativní četnost odpovědí získala otázka č. 9, kterou vyřešili pouze 3 žáci.

Naopak nejvíce správných odpovědí (35) z celkového počtu 50 žáků získala otázka č. 17, kdy se měli studenti rozhodnout, jak by se zachovali v modelové situaci při podepisování smlouvy. V jednoduchém matematickém příkladu 8. otázky vypočítalo správnou odpověď 21 žáků a příklad tak získal druhou nejvyšší četnost (42 %) správných odpovědí.

Tabulka 4 Správné odpovědi žáků středních škol

<i>otázka</i>	<i>počet správných odpovědí</i>	<i>relativní četnost (%)</i>
<i>otázka č. 2</i>	52	29
<i>otázka č. 3</i>	89	49
<i>otázka č. 4</i>	54	30
<i>otázka č. 5</i>	90	49
<i>otázka č. 6</i>	58	32
<i>otázka č. 7</i>	12	7
<i>otázka č. 8</i>	95	52
<i>otázka č. 9</i>	41	23
<i>otázka č. 10</i>	92	51
<i>otázka č. 11</i>	45	25
<i>otázka č. 13</i>	37	20
<i>otázka č. 14</i>	60	33
<i>otázka č. 15</i>	93	51
<i>otázka č. 17</i>	148	81
<i>otázka č. 18</i>	49	27

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Z tabulky zobrazené výše se lze dočíst součty správných odpovědí jednotlivých otázek u studentů středních škol, jejichž celkový vzorek činil 182 osob. Stejně jako u žáků základních škol dokázali středoškoláci nejhůře vypočítat příklad v otázce č. 7. Druhý nejnižší počet správných odpovědí (37) získala otázka č. 13, která zjišťovala, zda respondenti ví, na co lze použít získané finanční prostředky ze stavebního spoření.

Nejlépe si vedla otázka č. 17 s modelovou situací při podpisu smlouvy a hned za ní získala nejvíce správných odpovědí otázka č. 8.

Tabulka 5 Správné odpovědi žáků základních a středních škol

<i>otázka</i>	<i>počet správných odpovědí</i>	<i>relativní četnost (%)</i>
otázka č. 2	66	28
otázka č. 3	105	45
otázka č. 4	60	26
otázka č. 5	104	45
otázka č. 6	68	29
otázka č. 7	12	5
otázka č. 8	116	50
otázka č. 9	44	19
otázka č. 10	103	44
otázka č. 11	50	22
otázka č. 13	42	18
otázka č. 14	68	29
otázka č. 15	104	45
otázka č. 17	183	79
otázka č. 18	57	25

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Správné odpovědi žáků základních škol a studentů středních škol byly sloučeny do jedné tabulky, která je vyobrazena nad textem. Bylo zjištěno, že v obou skupinách měly nejvyšší počet správných responzí otázky č. 8 a 17 a nejhůře na tom byla otázka č. 7, kterou dokázalo zodpovědět 12 respondentů z 232, což činilo pouze 5 % z celkového počtu.

Průměrná procentuální hodnota správných odpovědí u všech respondentů tvořila 34 %. Pouze dvě otázky měly větší nebo stejnou úspěšnost než 50 %. Nelze určit, jestli byla skladba otázek pro respondenty příliš složitá, nebo byla nízká úspěšnost odražena od nedostatečných vědomostí studentů.

4.2 Analýza závislosti

Průzkum velmi často pracuje se znaky kvalitativními, což jsou znaky vyjádřeny slovně. U těchto znaků, stejně jako u kvantitativních, lze zkoumat existenci závislosti a jejich sílu. Lze je rozdělit na dvě skupiny. Pokud je zkoumání závislosti mezi znaky alternativními, používají se tzv. asociační tabulky. V případě znaků množných se pracuje s tzv. kontingenčními tabulkami.

4.2.1 Asociační tabulky

V případě sledování dvou kvalitativních znaků, jsou výsledky zapsány do tzv. asociační tabulky, která má tvar 2 x 2. Tabulka zobrazuje sdružené četnosti, které jsou tříděny podle obou znaků.

Tabulka 6 Schéma asociační tabulky

Znak A	Znak B		Celkem
	B1	B2	
A1	a	b	a+b
A2	c	d	c+d
Celkem	a+c	b+d	n

Zdroj: Svatošová, Kába, 2008

Při testování nezávislosti se dají využít dvě metody výpočtu. V případě, že je $n > 40$, použije se χ^2 test nezávislosti. Pokud je $n < 40$, je využit Fisherův faktoriálový test. V případě, že se rozsah souboru pohybuje v rozmezí těchto hodnot, je nutno vyjádřit očekávané četnosti. Pokud jsou menší než 5, použije se χ^2 test nezávislosti, v opačném případě je užit Fisherův faktoriálový test. Testování závislosti probíhá prostřednictvím stanovení nulové (H_0) a alternativní hypotézy (H_1), které jsou stanoveny následovně:

H_0 : mezi sledovanými znaky neexistuje závislost

H_1 : mezi sledovanými znaky existuje závislost

Nulová hypotéza se testuje pomocí testového kritéria χ^2 pro které platí:

$$\chi^2 = \frac{n(ad-bc)^2}{(a+b)(a+c)(b+d)(c+d)}$$

kde každé písmeno označuje příslušné číslo v tabulce a n je celkový počet prvků.

Vypočítaná hodnota je následně porovnána s kritickou hodnotou $\chi^2_{\alpha(1)}$. Nulovou hypotézu zamítáme, pokud $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(1)}$.

Pokud je zjištěna závislost mezi znaky, lze určit sílu této závislosti pomocí koeficientu asociace:

$$V = \frac{ad-bc}{\sqrt{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}}$$

nebo lze sílu závislosti vyjádřit i pomocí hodnoty testového kritéria:

$$|V| = \sqrt{\frac{\chi^2}{n}}$$

4.2.2 Kontingenční tabulky

Při porovnání dvou a více kvalitativních znaků, kdy je alespoň jeden znak množný, jsou výsledky zapsány do tzv. kontingenční tabulky.

Tabulka 7 Schéma kontingenční tabulky

Znak A	Znak B						Celkem
	b ₁	b ₂	...	b _j	...	b _m	
a ₁	n ₁₁	n ₁₂	...	n _{1j}	...	n _{1m}	n _{1.}
a ₂	n ₂₁	n ₂₂	...	n _{2j}	...	n _{2m}	n _{2.}
...							
a _i			...	n _{ij}	...		n _{i.}
...							
a _k	n _{k1}	n _{k2}	...	n _{kj}	...	n _{km}	n _{k.}
Celkem	n_{.1}	n_{.2}	...	n_{.j}	...	n_{.m}	n

Zdroj: Svatošová, Kába, 2008

Pro testování závislosti jsou stejně jako při použití asociační tabulky stanoveny hypotézy H₀ a H₁. Při zjišťování závislosti mezi znaky se používá Pearsonův χ^2 test. Aby bylo možné tento test použít, je nutné, aby žádná z teoretických četností nebyla menší než 1 a zároveň podíl teoretických četností menších než 5 nesmí být vyšší než 20 %. Pokud tato podmínka není splněna, musí být slabé řádky či sloupce logicky sloučeny a určeny četnosti nové. Teoretické četnosti jsou vypočítány podle následujícího vzorce:

$$n_{oj} = \frac{n_i \cdot n_j}{n}$$

kde n_{ij} značí skutečné četnosti a n je počet prvků. Pokud jsou splněny výše zmíněné podmínky vypočítá se testové kritérium:

$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - n_{oj})^2}{n_{oj}}$$

Vypočítaná hodnota se následně porovná s kritickou hodnotou $\chi^2_{\alpha(k-1)(m-1)}$, kde k je počet obměn prvního znaku a m počet obměn druhého znaku. Pokud platí $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(k-1)(m-1)}$, je nulová hypotéza H₀ zamítnuta (Svatošová, Kába, 2008).

4.3 Analýza závislosti na základě výsledků dotazníkového šetření

Výsledky z dotazníkového průzkumu byly statisticky zpracovány za pomoci analýzy závislosti s využitím asociačních a kontingenčních tabulek a pro zjištění závislosti byl použit χ^2 test nezávislosti.

4.3.1 První analýza

Do první analýzy byly zvoleny otázky č. 5 a 7 o RPSN a 10 a 11 o inflaci. Byla zkoumána závislost mezi teoretickou a praktickou znalostí studentů.

Tabulka 8 Asociační tabulka – četnosti odpovědí u otázek č. 5 a 7 o RPSN

<i>praktická</i>	<i>teoretická</i>		<i>celkem</i>
	<i>ano</i>	<i>ne</i>	
<i>ano</i>	7	5	12
<i>ne</i>	97	123	220
<i>celkem</i>	104	128	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

První tabulka zobrazuje četnosti odpovědí v teoretické otázce č. 5 a praktické otázce č. 7 týkající se RPSN. Respondenti byli tázáni, zda dokáží vysvětlit zkratku RPSN a následně byla tato znalost ověřena příkladem. Je patrné, že nejnižší četnost má kombinace odpovědí ne u teoretické části a ano u praktické části. Nejvíce respondentů ovšem nemá ani teoretickou ani praktickou znalost.

Tabulka 9 Asociační tabulka – četnosti odpovědí u otázek č. 10 a 11 o inflaci

<i>praktická</i>	<i>teoretická</i>		<i>celkem</i>
	<i>ano</i>	<i>ne</i>	
<i>ano</i>	41	9	50
<i>ne</i>	62	120	182
<i>celkem</i>	103	129	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Druhá tabulka zaznamenává součty odpovědí teoretické otázky č. 10 a praktické otázky č. 11, které se týkají inflace. Opět byla ověřována znalost pojmu, jejíž využití měli respondenti ověřit v příkladu. Stejně jako v předchozí tabulce je nejméně četností zobrazeno u odpovědí ne – teoretická a ano – praktická a většina respondentů neověřila své znalosti ani v jedné sféře.

Tabulka 10 Asociační tabulka – sloučené četnosti u odpovědí

<i>praktická</i>	<i>teoretická</i>		<i>celkem</i>
	<i>ano</i>	<i>ne</i>	
<i>ano</i>	48	14	62
<i>ne</i>	159	243	402
<i>celkem</i>	207	257	464

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Pro potřeby analýzy závislosti byly obě tabulky sloučeny. Jelikož je celkový počet vzorků vyšší než 40, byl využit χ^2 test nezávislosti. Následně byly stanoveny **hypotézy**:

H0: mezi sledovanými znaky neexistuje závislost

H1: mezi sledovanými znaky existuje závislost

Byla vypočítána hodnota testového kritéria $\chi^2 = 31,1714$ a na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byla v tabulkách nalezena kritická hodnota $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$. Byl splněn předpoklad $\chi^2 > \chi^2_{0,05(1)}$, proto zamítáme nulovou hypotézu H₀. Mezi sledovanými znaky byla prokázána závislost a bylo ověřeno, že teoretická znalost ovlivnila praktickou. Závislost je významná a může být pokročeno k určování síly závislosti, která byla určena pomocí koeficientu asociace $V = 0,2591$. Lze konstatovat, že se jedná se o slabou závislost.

4.3.2 Druhá analýza

Druhá analýza zkoumala závislost pohlaví na schopnosti vyřešit obsáhlejší finanční příklad, který se týkal sestavení rozpočtu. Konkrétně se jednalo o příklad otázky č. 14, u které měli studenti určit, o jaký typ rozpočtu se jedná. Tuto znalost by měli mít studenti základních i středních škol.

Tabulka 11 Asociační tabulka – četnosti odpovědí u otázky č. 14 o rozpočtu

pohlaví	odpověď		celkem
	správná	špatná	
žena	46	116	162
muž	22	48	70
celkem	68	164	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Výše zobrazená tabulka ukazuje četnosti správných a špatných odpovědí u žen a mužů. Je zřejmé, že v tomto příkladu měly ženy úspěšnost pouze 28 % (116 žen). Muži na tom byli o něco lépe, jejich úspěšnost v tomto příkladu činila 31 % (22 mužů).

Jelikož byla splněna podmínka celkového počtu prvků vyšší než 40, byl použit χ^2 test nezávislosti. Dále byly stanoveny **hypotézy**:

H0: mezi sledovanými znaky neexistuje závislost

H1: mezi sledovanými znaky existuje závislost

Po dosazení do vzorce byl zjištěn výsledek testového kritéria $\chi^2 = 0,217$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byla nalezen kritická hodnota $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$. Při porovnání kritické hodnoty a testového kritéria bylo zjištěno, že neplatí $\chi^2 > \chi^2_{0,05(1)}$, proto byla zamítnuta alternativní hypotéza H₁. Neprokázala se závislost mezi pohlavím a správností odpovědi obsáhlejšího příkladu o rozpočtu.

4.3.3 Třetí analýza

Jelikož nebyla zjištěna souvislost mezi pohlavím a schopností vypočítat finanční příklad, bylo dále zkoumáno, zda tato závislost bude ověřena při zkoumání typu školy u stejného příkladu.

Tabulka 12 Asociační tabulka 2 – četnosti odpovědí u otázky č. 14 o rozpočtu

škola	odpověď		celkem
	správná	špatná	
ZŠ	8	42	50
SŠ	60	122	182
celkem	68	164	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Byla vytvořena asociační tabulka, která zobrazuje správné a špatné odpovědi v závislosti na typu školy. Správně odpovědělo celkem 68 respondentů, což je pouze 29 % z celkového počtu respondentů. Dále byla zkoumána závislost znaků pomocí χ^2 testu nezávislosti a byly stanoveny **hypotézy**:

H0: mezi sledovanými znaky neexistuje závislost

H1: mezi sledovanými znaky existuje závislost

Hodnota testového kritéria byla spočítána $\chi^2 = 5,4499$ a v tabulkách nalezena kritická hodnota $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$. Při porovnání těchto dvou hodnot bylo zjištěno, že platí $\chi^2 > \chi^2_{0,05(1)}$. Nulová hypotéza H_0 byla zamítnuta, tím byla prokázána závislost mezi typem školy a schopností správně určit výsledek zkoumaného příkladu. Při určování síly závislosti byla pomocí koeficientu asociace $V = 0,1532$ zjištěna slabá závislost mezi zkoumanými znaky.

4.3.4 Čtvrtá analýza

Pro další analýzu byla zvolena otázka č. 18, která měla zjistit úroveň matematického a analytického uvažování. Příklad mohl být lehce matoucí, jelikož se ve výběru odpovědí neobjevovala správná odpověď, tu měli respondenti sami zapsat.

Tabulka 13 Asociační tabulka 3 - četnosti odpovědí u matematické otázky č. 18

škola	odpověď		celkem
	správná	špatná	
ZŠ	7	43	50
SŠ	49	133	182
celkem	56	176	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Z tabulky lze vyčíst, že pouze 14 % (7 odpovědí) žáků základních škol dokázalo zapsat správnou odpověď. Středoškoláci prokázali v této otázce lepší výsledky a procento správné odpovědi dosáhlo 27 % (49 odpovědí). Jelikož se jednalo o velmi jednoduchý početní příklad, jsou tyto výsledky z dotazníku poněkud nemilým zjištěním. Počet respondentů je stále větší než 40, tudíž může být přistoupeno k testování závislosti a stanovení **hypotéz**:

H0: mezi sledovanými znaky neexistuje závislost

H1: mezi sledovanými znaky existuje závislost

Testové kritérium vyšlo $\chi^2 = 3,5773$ a kritická hodnota $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$. V tomto případě neplatí $\chi^2 > \chi^2_{0,05(1)}$ a dochází k zamítnutí alternativní hypotézy H1. Mezi druhem školy a schopností vypočítat matematický příklad nebyla zjištěna závislost.

4.3.5 Pátá analýza

Pro analýzu závislosti byl vybrán matematický příklad č. 8, kde měli respondenti určit výhodnější formu splácení úvěru. K výpočtu nebyla potřeba žádná finanční znalost. Byla zkoumána závislost mezi zvolenou odpovědí a věkem respondentů.

Tabulka 14 Četnosti odpovědí u otázky č. 8

příklad	věk					
	11-12	13-14	15-16	17-18	19-20	celkem
8 %	3	13	43	37	20	116
22 %	0	3	21	15	5	44
nevím	3	8	34	17	10	72
celkem	6	24	98	69	35	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Z výše uvedené tabulky je patrné, že správnou odpověď (8 %) zvolilo nejvíce studentů ve věkové kategorii 15-16 let.

Tabulka 15 Kontingenční tabulka

	B1	B2	B3	B4	B5	celkem
A1	3	13	43	37	20	116
A2	0	3	21	15	5	44
A3	3	8	34	17	10	72
celkem	6	24	98	69	35	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Tabulka byla formálně upravena pro další výpočty a jsou v ní zobrazeny skutečné a marginální četnosti. Pro zjištění závislosti bylo nutné vyjádřit teoretické četnosti.

Tabulka 16 Teoretické četnosti

	<i>B1</i>	<i>B2</i>	<i>B3</i>	<i>B4</i>	<i>B5</i>
<i>A1</i>	3	12	49	34,5	17,5
<i>A2</i>	1,1379	4,5517	18,5862	13,0862	6,6379
<i>A3</i>	1,8621	7,4483	30,4138	21,4138	10,8621

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Tabulka výše zobrazuje vypočtené teoretické četnosti. Bylo zjištěno, že je více než 20 % teoretických četností menších než 5 a bylo proto třeba sloučit první a druhý sloupec z původní tabulky četností.

Tabulka 17 Sloučená kontingenční tabulka

	<i>B1+B2</i>	<i>B3</i>	<i>B4</i>	<i>B5</i>	<i>celkem</i>
<i>A1</i>	16	43	37	20	116
<i>A2</i>	3	21	15	5	44
<i>A3</i>	11	34	17	10	72
<i>celkem</i>	30	98	69	35	232

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Po úpravě mohou být vypočteny nové teoretické četnosti a může být ověřeno, zda podmínka po sloučení platí.

Tabulka 18 Nové teoretické četnosti

	<i>B1+B2</i>	<i>B3</i>	<i>B4</i>	<i>B5</i>
<i>A1</i>	15	49	34,5	17,5
<i>A2</i>	5,6897	18,5862	13,0862	6,6379
<i>A3</i>	9,3103	30,4138	21,4138	10,8621

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Z nově vypočtené tabulky je patrné, že žádná z teoretických četností nepřekračuje hodnotu 5 a je možné pokračovat v analýze. Byly stanoveny **hypotézy**:

H0: mezi sledovanými znaky neexistuje závislost

H1: mezi sledovanými znaky existuje závislost

Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byla v tabulkách nalezena kritická hodnota pro 6 stupňů volnosti $\chi^2_{0,05(6)} = 12,592$, která byla porovnána s vypočtenou veličinou $\chi^2 = 5,3164$. Jelikož nebyl splněn předpoklad $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(k-1)(m-1)}$, byla na hladině významnosti zamítnuta alternativní hypotéza H₁. Mezi sledovanými znaky nebyla prokázána závislost a lze konstatovat, že věk neovlivňuje volbu odpovědi u matematického příkladu.

4.4 Shrnutí průzkumu

Průzkumu finanční gramotnosti se zúčastnilo celkem 232 respondentů, z toho bylo 162 žen a 70 mužů. Ze získaného vzorku rapidně převažovali studenti středních škol s maturitou nad žáky základních škol. Mnoho z nich se s finanční gramotností doposud nesešlo. Domnívají se, že je škola dostatečně v této oblasti nevzdělává a uvítali by vyšší míru finančního vzdělávání v rámci povinné školní výuky. Bylo zjištěno, že většina studentů dostává nějaké kapesné. Jeho nejčastější částka se pohybuje od 200 do 500 Kč, čímž bylo potvrzeno průměrné kapesné zjištěné šetřením Abeceda peněz od České spořitelny v roce 2019.

Ve vědomostní části dotazníku projevili studenti spíše podprůměrné výsledky a nespĺňují tak požadavky plynoucí ze Standardů od Ministerstva financí. Bylo zjištěno, že studenti mají značné problémy s jednoduchými matematickými úkoly, jejichž znalost je nutná pro správné vyřešení finančních příkladů. Vyhodnocení navázalo na měření finanční gramotnosti dospělé populace z roku 2020, kde bylo zjištěno, že lidé neovládají jednoduché matematické výpočty. Ani studenti tyto znalosti neprokázali, a tak nelze předpokládat úspěšnost při takových úkolech u dospělých. Závislost při výpočtu příkladu pro analytické a matematické myšlení nebyla prokázána ani ve vztahu mezi základní a střední školou a studenti středních škol neprokázali vyšší znalosti při výpočtu. Dále bylo zjištěno, že úroveň školy má částečný vliv na schopnost správných odpovědí u rozsáhlejšího finančního příkladu. Je ovšem jedno, zda se jedná o muže či ženu. Bylo zjištěno, že nízké teoretické znalosti negativně ovlivňují znalost v praxi, byla ovšem zjištěna slabá závislost mezi teoretickou a praktickou finanční znalostí respondentů. Většina respondentů nemá ani teoretickou ani praktickou znalost.

4.5 Doporučení pro zlepšení situace

Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že úroveň finanční gramotnosti studentů základních a středních škol je na velmi nízké úrovni. Proto je nutné zavést vhodná opatření, která by tuto úroveň mohla zvýšit. Je ovšem velmi složité navrhnout jednotné řešení. Ač je výuka finanční gramotnosti na školách povinná, zůstává individuální výuka v rukou samotné školy. V praxi to může znamenat, že se problematice finanční gramotnosti vyhradí pouze pár hodin v osnovách školy.

Na základní škole by se do osnov mělo zařadit více hodin matematiky s důrazem na početní příklady (například trojčlenka, procenta). Tím by si žáci vytvořili dobré základy, na kterých by v budoucnu mohli stavět. Větší důraz na finanční gramotnost by mohl být kladen i v jiných předmětech v rámci vyučování (například v občanské výuce). I formou her by si žáci mohli osvojit schopnost hospodaření s penězi.

Stálo by za zvážení, zda nezahrnout alespoň v rámci výuky na střední škole samostatný předmět, který by se týkal finanční gramotnosti. V tom by studenti mohli navázat na doposud získané matematické dovednosti a pozornost by byla věnována pouze finanční problematice. Bylo by vhodné se finanční gramotnosti nevěnovat pouze na teoretické bázi. Měl by být kladen důraz hlavně na praktické využití znalostí, ne pouze na strohý výklad definic. Samotní pedagogové by měli být dostatečně proškoleni, především podle principů odbornosti a zacílení. Látka by měla být správně předána s ohledem na danou věkovou skupinu.

Výsledky zjištěné z průzkumu by mohly sloužit jako podklad Ministerstvu financí pro inspiraci při vylepšení dosavadních postupů finančního vzdělávání mládeže. Na školách je sice finanční výuka povinná, ale v praxi není dostatečná. Dle autorky práce by se zavedením povinného předmětu finanční gramotnosti zvýšila celková úroveň finančních znalostí, což by mělo pozitivní dopad na celou populaci. Finančně gramotný jedinec totiž umí rozumně zacházet s penězi, což vede k nižšímu riziku vysokého zadlužování.

5 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce byla analýza úrovně finanční gramotnosti žáků základních a studentů středních škol. Empirický výzkum byl proveden metodou dotazníkového šetření, kterého se celkem zúčastnilo 232 respondentů ve věkové kategorii 11-20 let. Analýza výsledků dotazníkového šetření odhalila velmi nízkou úroveň finanční gramotnosti studentů. Průměrná procentuální hodnota správných odpovědí u obou skupin dosahovala pouze 34 %. Z výsledků vědomostní části průzkumu bylo zjištěno, že studenti nesplňují požadavky plynoucí ze Standardů finanční gramotnosti od Ministerstva financí.

Přestože se více než polovina dotazovaných domnívá, že je jejich úroveň finanční gramotnosti dostatečná, nebyly jejich praktické znalosti průzkumem potvrzeny. Při zkoumání závislosti mezi teoretickou a praktickou znalostí bylo prokázáno, že nízké teoretické znalosti negativně ovlivňují praktickou znalost. Podařilo se odhalit, že respondenti neznají základní finanční pojmy a nedokáží je správně použít v praxi. Neznají například základní rozdíl mezi debetní a kreditní kartou nebo úrokem a RPSN.

Při zpracování bakalářské práce byla využita statistická analýza závislosti vybraných znaků, které pomohly interpretovat získaná data. Průzkum zjistil, že pohlaví neovlivňuje schopnost finančního uvažování. Tato závislost byla prokázána až při zkoumání vlivu úrovně školy na této schopnosti. Bylo předpokládáno, že studenti středních škol budou vykazovat vyšší míru finančního i matematického uvažování. Bohužel se tento předpoklad nepotvrdil, jelikož studenti středních škol nevykázali lepší schopnost vypočítat matematické příklady než žáci základních škol. Ideálně by se s vyšším vzděláním měla úroveň matematických znalostí zvyšovat. Nebylo prokázáno, že by měl přibývajícím věkem pozitivní vliv na schopnost správně spočítat jednoduché matematické příklady.

Jelikož studenti neprokázali dobrou numerickou gramotnost, nelze od nich čekat uspokojující výsledky v oblasti finanční gramotnosti. Výzkum navázal na zjištěné skutečnosti při měření finanční gramotnosti dospělé populace z roku 2020, kdy bylo odhaleno, že dospělí neovládají základní matematické úkony jako například výpočty pomocí procent a trojčlenky. Tuto znalost by měli ovládat již žáci základních škol. Bohužel takový příklad dokázala správně vypočítat pouze polovina dotazovaných. Nejlepší schopnost matematických výpočtů prokázala věková skupina od 15 do 16 let.

Studenti se domnívají, že je úroveň finančního vzdělávání na jejich škole nedostatečná a uvítali by vyšší míru poskytovaných informací o financích. To značí zájem ze strany studentů o prohlubování znalostí v této sféře.

Dvě třetiny studentů se setkaly s finančním vzděláváním již na základní škole, ovšem pouze v rámci jiného předmětu (například občanské výuky nebo matematiky), což bylo zjevně nedostatečné. Bylo by pro problematiku finanční gramotnosti vhodné alespoň na střední škole vytvořit samostatný předmět, který by navázal na získané matematické dovednosti ze základní školy.

Na vytváření postojů k financím by se měla podílet i rodina, jelikož v té se dítě již od útlého věku učí hospodařit s penězi. Většina studentů disponuje s určitým peněžním obnosem, ať už získaných formou kapesného nebo svých vlastních zdrojů. Byl potvrzen průzkum od České spořitelny z roku 2019 o průměrném kapesném žáků základních škol, jehož částka činila 330 Kč/měsíc. Více než polovina dotazovaných se snaží své kapesné šetřit, což značí zodpovědný přístup k penězům. Studenti mají pozitivní vztah k zadlužování, neboť i přes nedostatek peněžních zdrojů volí jiné formy získávání financí než půjčování.

I když se zdá být finanční gramotnost zdánlivě problematikou jedince, má určitý dopad i na celou ekonomiku státu. Je proto nutné vytvářet dobrou úroveň finanční gramotnosti již v průběhu povinné školní docházky. V první řadě je žádoucí vytvořit dobré matematické základy, na které by mohly finanční znalosti navazovat. Dostatečně finančně vzdělaný občan umí rozumně nakládat se svými finančními prostředky, což vede k nižšímu riziku zadlužování.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura

BALABÁN, Zdeněk a Ivan NOVESKÝ, 2009. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET. ISBN 978-80-254-4207-4.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ, 2014. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380492–3.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA, 2011. *Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-008-9.

EYRE, Linda a Richard M. EYRE, 2007. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-275-1.

JANDA, Josef, 2013. *Jak žít šťastně na dluh*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4833-7.

JITKA, Vysekalová a Mikeš JIŘÍ, 2010. *Reklama: Jak dělat reklamu*. 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5865-7.

JUREČKA, Václav a kol, 2017. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0251-8.

LANIADO, Nessia, 2002. *Děti a peníze*. Praha: Portál. ISBN 80-7178–671-3.

MÁČE, Miroslav, 2006. *Platební styk: klasický a elektronický*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1725-5.

NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA, 2011. *Slabikář finanční gramotnosti učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET. ISBN 978-80-904396-1-0.

SMRČKA, Luboš, 2007. *Osobní a rodinné finance*. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-86946-41-2.

SVATOŠOVÁ, Libuše a Bohumil KÁBA, 2008. *Statistické metody II*. Praha: Česká zemědělská univerzita. ISBN 978-80-213-1736-9.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL, 2014. *Osobní finance – řízení financí pro každého*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4832-0.

T. KIYOSAKI, Robert a Sharon L. LECHTER, 2001. *Bohatý táta, chudý táta*. Praha: Pragma. ISBN 80-7205-822-3.

TEPLÝ, Petr, Magda PEČENÁ a Michal MEJSTŘÍK, 2015. *Bankovníctví v teorii a praxi*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2870-7.

Internetové zdroje

ATKINSON, Adele, 2005. *Introducing financial capability skills: A pilot study with Fairbridge West, Bristol* [online]. Bristol. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: http://www.pfrc.bris.ac.uk/Reports/introducing_financial.pdf

BANKY.CZ, 2017. *Nejčastější důvody pro zamítnutí půjčky* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/clanky/nejcastejsi-duvody-pro-zamitnuti-pujcky/>

BANKY.CZ, 2017. *Vánoční desatero aneb na dárky si nepůjčujeme* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/clanky/vanocni-desatero-aneb-na-darky-si-nepujcujeme/>

ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE, 2020. *Finanční gramotnost Čechů 2020* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2020>

ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. *Lichváři vs nebankovní půjčky: Desatero zodpovědného zadlužování* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/uverove-registry/desatero-zodpovedneho-zadluzovani>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Celkové zadlužení domácnosti* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AAD&p_od=201012&p_do=202012&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Co jsou nominální a reálné úrokové sazby* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-jsou-nominalni-a-realne-urokove-sazby/>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2019. *Zadluženost domácností spojená s úvěry na bydlení a úvěry na spotřebu* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/verejnost/.galleries/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/frait_20191211_praha.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2020. *Zpráva o inflaci* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2020/2020_III/download/zoi_2020_III.pdf

ČESKÁ SPOŘITELNA, 2019. *Jak stanovit výši kapesného?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.csas.cz/cs/blog/abeceda-penez/jak-stanovit-vysi-kapesneho>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2021. *Míra inflace* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace

ČSOB. *Co je doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.kbps.cz/doplnekove-penzijni-sporeni1/co-je-doplnekove-penzijni-sporeni/>

ČSOB. *Proč spořit na penzi s námi* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.csob-penze.cz/caste-dotazy/faq-penzijko-a-dane/>

DUMFINANCI.CZ, 2017. *5 rozdílů mezi bankovní a nebankovní půjčkou* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://dumfinanci.cz/clanky/komerčni-sdeleni/2616-5-rozdilu-mezi-bankovni-nebankovni-pujckou/>

EUROSTAT, 2020. *Annual inflation down to -0.3 % in the euro area* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10663702/2-16102020-AP-EN.pdf/24c495e2-62ac-8f65-9e87-47db57cf62f7>

FINEX.CZ, 2020. *P2P půjčky – Jak fungují a jak do nich investovat?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://finex.cz/p2p-pujcky/>

IDNES, 2018. *Odborník: Banku v mobilu a své peníze si ohrožují sami lidé* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/banky-a-sporeni/mobilni-bankovnictvi-banka-v-mobilu-rizika-hackeri-odbornik-premysl-semerad-air-bank.A180830_130216_sporeni_sov

INSOLVENCNIZONA.CZ. *Exekuce vs. insolvence* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.insolvencnizona.cz/slovnicek/exekuce-vs-insolvence/>

INVESTUJEME.CZ, 2019. *Jak učit finanční gramotnost?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/clanky/jak-ucit-financni-gramotnost/>

JUSTICE.CZ. [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/>

KOMERČNÍ BANKA. *Váš mobil* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/bezpecnost/vas-mobil>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2017. *Finanční gramotnost aneb proč se finančně vzdělávat?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/#definice>

MINISTERSTVO FINANCÍ, 2019. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/01/N%C3%A1rodn%C3%AD-startegie-finan%C4%8Dn%C3%ADho-vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-mp_ALBSBJBMDU8I.pdf

MINISTERSTVO FINANCÍ, 2020. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategie-dokumenty>

MINISTERSTVO FINANCÍ, 2010. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategie-dokumenty#narodni-strategie>

- MINISTERSTVO FINANČÍ, 2014. *Pracovní skupina pro finanční vzdělávání* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/pracovni-skupina-pro-financni-vzdelavani>
- MINISTERSTVO FINANČÍ, 2017. *Standard finanční gramotnosti* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>
- MINISTERSTVO FINANČÍ, 2015. *Výdaje a příjmy v rozpočtu domácnosti* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet>
- MINISTERSTVO FINANČÍ, 2020. *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-202-38772>
- MINISTERSTVO FINANČÍ, 2020. *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: Domácí rozpočet a finanční rezervy* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/domaci-rozpocet-a-financni-rezervy-3227>
- OECD, 2013. *Financial literacy and inclusion: Results of OECD/INFE, Survey across countries and by gender* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin_Lit_and_Incl_SurveyResults_by_Country_and_Gender.pdf
- OECD, 2014. *Financial Education for Youth* [online]. [cit. 2021-03-10]. ISBN 9789264174825. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/financial-education-in-schools_9789264174825-en
- OECD, 2012. *PISA 2012 Results: Students and Money Financial Literacy Skills for the 21st CENTURY* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf>
- PARLAMENTNÍ LISTY. 2015. *Bída, hlad, dokonce i negramotní lidé. Rozevřené sociální nůžky pryč vracejí Evropu hluboko do minulosti* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/ekonomika/Bida-hlad-dokonce-i-negramotni-lide-Rozevrene-socialni-nuzky-pry-vraceji-Evropu-hluboko-do-minulosti-369183>
- RAIFFEISEN STAVEBNÍ SPOŘITELNA. *Stavební spoření s atraktivním výnosem* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.rsts.cz/sporici-tarif/>
- SROVNEJTO.CZ. *Lichváři vs nebankovní půjčky* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.srovnejto.cz/blog/lichvvari-vs-nebankovni-pujcky/>
- STATISTIKAAMY.CZ, 2020. *Domácnosti se zadlužují zejména kvůli bydlení* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2020/05/28/domacnosti-se-zadluzuji-zejmena-kvuli-bydleni/>

VLADA.CZ, 2019. *Evropská zpráva o drogách 2019: EU čelí rekordní dostupnosti kokainu, inovativní výrobě a zneužívání syntetických drog či virtuální realitě* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/evropska-zprava-o-drogach-2019-eu-celi-rekordni-dostupnosti-kokainu--inovativni-vyrobe-a-zneuzivani-syntetickych-drog-ci-virtualni-realite-174226/>

VYSOKESKOLY.COM, 2019. *Rozhovory: Jakou vybrat ekonomickou fakultu či školu?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.com/kde-jeste-berou-na-vs/rozhovory-jakou-vybrat-ekonomickou-fakultu-ci-s>

ZAKONYPROLIDI.CZ, 2016. *Zákon č. 257/2016 Sb.: Zákon o spotřebitelském úvěru* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-257>

7 PŘÍLOHY

Příloha 1

Dotazník – Finanční gramotnost mládeže

Dobrý den,

pokud jste student 2. stupně ZŠ nebo student SŠ, věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku, který se týká finanční gramotnosti.

Odpovědi prosím nehledejte na internetu, nehádejte a odpovídejte pravdivě. V případě, že odpověď neznáte, zvolte možnost "nevím".

Děkuji mnohokrát.

Simona Němcová

Česká zemědělská univerzita v Praze

Obecné informace

1. Vaše pohlaví
 - a. Žena
 - b. Muž

2. Kolik Vám je let?
 - a. 11-12
 - b. 13-14
 - c. 15-16
 - d. 17-18

- e. 19-20
3. Jakou školu studujete?
 - a. Druhý stupeň ZŠ
 - b. SŠ s maturitou
 - c. SŠ bez maturity
 4. Co si představíte pod pojmem „finanční gramotnost“?
 5. Myslíte si, že jste dostatečně finančně gramotní?
 - a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Spíše ne
 - d. Ne
 - e. Nedokážu posoudit
 6. V jaké formě jste se setkali s finančním vzděláváním na škole?
 - a. Nesetkal jsem se
 - b. Ve formě přednášek a besed s finančním specialistou
 - c. V samostatném předmětu týkající se finanční gramotnosti
 - d. Finanční vzdělávání bylo součástí jiných předmětů (matematika, ekonomika, ...)
 - e. Jiné...
 7. Kdy poprvé jste se setkali ve škole s nějakou formou finančního vzdělávání?
 - a. Nesetkal jsem se
 - b. Již na základní škole
 - c. Na střední škole
 - d. Jiné...
 8. Bylo pro Vás vzdělávání ve škole týkající se finanční gramotnosti přínosné?
 - a. Nesetkal jsem se
 - b. Ano
 - c. Ne
 9. Myslíte si, že je výuka finanční gramotnosti na Vaší škole dostatečná?
 - a. Ano
 - b. Ne

10. Uvítali byste, aby Vás škola v této problematice více vzdělávala?

- a. Ano
- b. Ne, o finanční gramotnost se nezajímám
- c. Jiné...

11. Jaká je výše Vašeho kapesného za měsíc?

- a. Nedostávám kapesné
- b. Méně než 200 Kč
- c. 201-500 Kč
- d. 501-800 Kč
- e. 801-1000 Kč
- f. Více než 1001 Kč

12. Co si za kapesné převážně kupujete?

- a. Jídlo
- b. Oblečení
- c. Zábavu (diskotéka, kino, ...)
- d. Elektronika
- e. Snažím se šetřit
- f. Jiné...

13. Je pro Vás výše kapesného dostačující?

- a. Ano
- b. Ne, rodiče mi zbytek zaplatí
- c. Ne, musím si půjčit (např. od kamaráda)
- d. Ne, ale mám i jiné zdroje příjmů
- e. Jiné...

14. Máte své vlastní zdroje příjmů?

- a. Ne
- b. Ano, chodím pravidelně na brigády
- c. Ano, chodím příležitostně na brigády
- d. Jiné...

15. Máte svůj bankovní účet?

- a. Ano
- b. Ne

16. Využíváte i jiné bankovní služby?

- a. Spořicí účet
- b. Platební karta
- c. Internetové/mobilní bankovníctví
- d. Spoření
- e. Kontokorent
- f. Ne, mám pouze bankovní účet
- g. Jiné...

Vědomostní část

1. Víte, jaký je přibližně aktuální kurz eura vůči české měně?
2. V únoru jsem nakoupil 1 000 EUR. V kurzovním lístku banky bylo uvedeno: nákup 26,2 Kč/EUR a prodej 26,4 Kč/EUR. V březnu se kurz změnil: nákup 26,3 Kč/EUR a prodej 26,5 Kč/EUR. Pokud bych nyní chtěl eura směnit zpět na českou měnu, prodělal bych, nebo vydělal?
 - a. Prodělal
 - b. Vydělal
 - c. Nevím
3. Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?
 - a. Žádný
 - b. Debetní kartou čerpám z cizích prostředků, kreditní kartou čerpám z vlastních prostředků
 - c. Debetní kartou čerpám ze svých prostředků, kreditní kartou čerpám z cizích prostředků
 - d. Kreditní karta slouží pro dobítí kreditu, debetní karta je druh úvěru
 - e. Nevím
4. Vyberte správné tvrzení o kreditní kartě.
 - a. Čerpám ze svých finančních zdrojů
 - b. Při užívání kreditní karty budu muset vždy platit úroky
 - c. Je to jiný název pro debetní kartu
 - d. Jedná se o formu úvěru
 - e. Nevím, co je kreditní karta

5. Co znamená zkratka RPSN?
- Reálná procentní sazba nákladů
 - Reálná průměrná sazba nákladů
 - Roční procentní sazba nákladů
 - Roční průměrná sazba nákladů
 - Nevím
6. Jaký je rozdíl mezi úrokem a RPSN?
- Úrok zahrnuje RPSN a další náklady
 - RPSN zahrnuje úrok a další náklady
 - Žádný rozdíl
 - Nevím
7. Půjčíte si u nebankovní společnosti částku 3 000 Kč se splatností do 1 měsíce. Úroková sazba je 20 % a RPSN je 25 %. Jaká bude výše přeplatku?
- 600 Kč
 - 750 Kč
 - 50 Kč
 - 62,5 Kč
 - Nevím, jak příklad spočítat
8. Vypočítejte, zda je výhodnější platit úrok 8 % z částky 550 Kč, nebo úrok 22 % z částky 250 Kč.
- Výhodnější je úrok 8 % z částky 550
 - Výhodnější je úrok 22 % z částky 250
 - Nevím, jak příklad spočítat
9. Určete, která úroková sazba je výhodnější (pro zjednodušení neuvažujeme další skutečnosti).
- Úroková sazba 2 % p. m.
 - Úroková sazba 22 % p. a.
 - Málo údajů, proto nelze určit
 - nevím
10. Co znamená pojem inflace?
- Nárůst cenové hladiny zboží, kdy hodnota peněz klesá
 - Nárůst cenové hladiny zboží, kdy hodnota peněz roste

- c. Pokles cenové hladiny zboží, kdy hodnota peněz roste
 - d. Pokles cenové hladiny zboží, kdy hodnota peněz klesá
11. Určete, jakou hodnotu bude mít následující rok částka 5 000 Kč, jestliže předpokládáme roční míru inflace ve výši 2 %.
- a. 5 200 Kč
 - b. 5 100 Kč
 - c. 4 900 Kč
 - d. 4 800 Kč
 - e. Vliv inflace neovlivní hodnotu peněz
 - f. Nevím, jak příklad spočítat
12. Víte, do čeho lze investovat finanční prostředky?
13. Na co lze využít naspořené prostředky ze stavebního spoření?
- a. Na nákup bytu, domu, pozemku, modernizaci, rekonstrukci, stavební úpravy a na vybavení domácnosti
 - b. Pouze na nákup bytu, domu, pozemku
 - c. Pouze na modernizaci, rekonstrukci a stavební úpravy
 - d. Pouze na vybavení domácnosti
 - e. Na cokoliv
 - f. Nevím
14. Určete, o jaký typ rozpočtu se jedná. Rodina Nováková má za měsíc březen tyto příjmy a výdaje: jídlo 4 000 Kč, nájem 6 500 Kč, nákup lednice 8 200 Kč, hrubá mzda pana Nováka 35 300 Kč, čistá mzda pana Nováka 30 000 Kč, jednorázový peněžitý dar od rodičů 3 000 Kč, hypotéka na dům 9 500 Kč, oblečení 5 200 Kč, dovolená 12 500 Kč, mateřská paní Novákové 12 000 Kč, nedoplatek za energie 2 000 Kč.
- a. Schodkový rozpočet
 - b. Přebytkový rozpočet
 - c. Vyrovnaný rozpočet
 - d. Nevím
15. Rozumíte pojmu schodkový rozpočet?
- a. Příjmy jsou vyšší než výdaje
 - b. Příjmy jsou nižší než výdaje

- c. Znamená to, že se rozpočet stále mění
- d. Nevím

16. Jakým způsobem byste řešili příliš vysoké výdaje domácnosti?

17. Představte si, že podepisujete smlouvu s finanční institucí. Smlouvě ale úplně nerozumíte, a tak si ji chcete prostudovat v klidu doma. Instituce však tento požadavek zamítne. Co v takové situaci uděláte?

- a. Smlouvu podepíšu na místě
- b. Zeptám se na nejasnosti přímo na místě
- c. Zavolám kamarádovi/rodičům a zeptám se jich
- d. Smlouvu nepodepíšu, jelikož mám právo si ji důkladně přečíst v klidu doma
- e. Jiné...

18. Čokoláda a jogurt stojí dohromady 110 Kč. Čokoláda je o 100 Kč dražší než jogurt. Kolik stojí čokoláda?

- a. 90 Kč
- b. 100 Kč
- c. 110 Kč
- d. 120 Kč
- e. Jiný výsledek